

บทที่ 5

ผลการวิจัย

ระบบการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา

ระบบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ ระบบการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา "แผน มน. 2544" รายละเอียดของระบบประกอบด้วย

ตอนที่ 1 บทนำ

1. ความนำ
2. ความสำคัญของระบบการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา
3. ผลการวิเคราะห์สภาพการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา

ตอนที่ 2 รูปแบบระบบการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา

1. องค์ประกอบของระบบการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา
2. ขั้นตอนการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา
3. รูปแบบระบบการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา

ตอนที่ 3 การนำระบบการเรียนการสอนทางไกลไปใช้

1. เงื่อนไขการนำระบบการเรียนการสอนทางไกลไปใช้
2. วิธีการนำระบบการเรียนการสอนทางไกลไปใช้
3. การประเมินระบบการเรียนการสอนทางไกล

ตอนที่ 1

บทนำ

1. ความนำ

สภาพการณ์การเรียนการสอนของประเทศไทยเป็นระบบการเรียนการสอนที่ล้าสมัย มีพัฒนาการที่ด้อยกว่าหลายประเทศ ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสามารถของประเทศในการแข่งขันกับสังคมโลก ในยุคของการเปลี่ยนแปลงที่มีเทคโนโลยีเป็นตัวกำหนดความคิด พฤติกรรม และมีอิทธิพลต่อกิจกรรมของสังคมมนุษย์ บุคคลต่าง ๆ มีโอกาสเข้าถึงเทคโนโลยีและเลือกวิถีการเรียนรู้ด้วยตนเอง จนเป็นเหตุให้รูปแบบการศึกษาของบุคคลเมื่อวานนี้ไม่เหมาะสมกับวันนี้ ซึ่งรัฐได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวจึงได้กำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และเพิ่มรูปแบบการศึกษาให้มีแนวทางเลือกที่หลากหลาย โดยนำเทคโนโลยีที่มีอยู่ในยุคสารสนเทศมาใช้ประโยชน์ต่อการศึกษามากที่สุด

สถาบันการศึกษาได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เป็นเครื่องมือกระจายโอกาสทางการศึกษา เพื่อลดปัญหาการศึกษาและช่วยขยายฐานความรู้ นำไปสู่การเรียนการสอนตามความต้องการของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น รูปแบบการเรียนการสอนแบบเดิม จึงมีแนวโน้มไปสู่รูปแบบการเรียนการสอนทางไกล ด้วยความเชื่อที่ว่าเป็นรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตอบสนองความต้องการของเรียนและสังคมได้ทุกระดับ ซึ่งหลายประเทศทั่วโลกต่างยอมรับว่าการเรียนการสอนทางไกลเป็นแนวคิดที่มีมานานกว่า 150 ปี ตามพัฒนาการของเทคโนโลยี สำหรับประเทศไทยมีพัฒนาการกว่า 2 ทศวรรษ แต่ยังคงถือว่าด้อยคุณภาพ เนื่องจากโครงสร้างการเรียนการสอนทางไกลต่างจากการเรียนการสอนแบบปกติ ผู้บริหาร ผู้เรียน ผู้สอน และผู้เกี่ยวข้อง ไม่คุ้นเคยทางด้านเทคโนโลยี รูปแบบการเรียนการสอนทางไกลและการบริหารจัดการ

ดังนั้นหากมีการเตรียมปัจจัยที่เกี่ยวข้องให้พร้อมออกแบบการเรียนการสอน วางแผนพัฒนา สร้างผลผลิต และเสนอบทเรียนอย่างเป็นระบบ ย่อมส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนการสอนทางไกล และประโยชน์ต่อสังคม ประเทศต่อไป การพัฒนาการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนทางไกลเพื่อกำหนดองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง และขั้นตอนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

2. ความสำคัญของระบบการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา

- 2.1 เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาการเรียนการสอนทางไกล
- 2.2 เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษามีองค์ประกอบและขั้นตอนที่ชัดเจนในการเรียนการสอนทางไกล
- 2.3 เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้จริง

3. ผลการวิเคราะห์สภาพการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา

สถาบันอุดมศึกษาระบบปิดเริ่มจัดการเรียนการสอนทางไกลตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2539 เพื่อแก้ปัญหาการศึกษาและกระจายโอกาสทางการศึกษา โดยในปีการศึกษา 2542 มีสถาบันอุดมศึกษาระบบปิดจัดการเรียนการสอนทางไกล 12 แห่ง จำแนกเป็นสาขาวิทยาศาสตร์ 6 แห่ง และสาขาสังคมศาสตร์ 6 แห่ง และในอนาคต 5-10 ปี (พ.ศ. 2547-2552) สถาบันอุดมศึกษามีแนวโน้มว่าจะจัดการเรียนการสอนทางไกลเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 70.96 เนื่องจากได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกและจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนทางไกล ที่สำคัญคือเพื่อสนองต่อนโยบายของรัฐในการกระจายโอกาสทางการศึกษาและเพื่อสร้างภาพลักษณ์ของสถาบันอุดมศึกษา ในจำนวนนี้สามารถจำแนกเป็นสาขาวิทยาศาสตร์ ร้อยละ 36.36 สาขาสังคมศาสตร์ร้อยละ 63.63 สำหรับสถาบันอุดมศึกษาที่ระบุว่าจะไม่จัดการเรียนการสอนทางไกลเนื่องจากสถาบันมีความพร้อมด้านบุคลากรที่จะสนองต่อนโยบายกระจายโอกาสทางการศึกษา ประกอบกับสถาบันไม่มีนโยบายและพันธกิจในการจัดการเรียนการสอนทางไกลตลอดจนไม่มีความพร้อมด้านเทคโนโลยีและไม่เชื่อในคุณภาพของการเรียนการสอนทางไกล

เทคโนโลยีการเรียนการสอนทางไกลที่สถาบันอุดมศึกษาใช้เพื่อการถ่ายทอด ประกอบด้วยสื่อหลัก คือ (1) ระบบการประชุมทางไกลโดยวีดิทัศน์ (2) สิ่งพิมพ์ (3) เครื่องข่ายคอมพิวเตอร์ และสื่อเสริม คือ วีดิทัศน์ โทรทัศน์ โทรศัพท์ โทรสาร คอมพิวเตอร์ช่วยสอน ซีดีรอม เทปเสียง และระบบไปรษณีย์ แต่เนื่องจากเทคโนโลยีมีพัฒนาการตลอดเวลาแนวโน้มในอนาคตจึงเปลี่ยนฐานไปให้ความสำคัญของสื่อหลัก คือ (1) เครื่องข่ายคอมพิวเตอร์ (2) การประชุมทางไกลโดยวีดิทัศน์ และ (3) สิ่งพิมพ์

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันของการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษาระบบปิด โดยภาพรวมพบว่ายังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งมีสาเหตุมาจากผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร ผู้สอน และ ผู้เรียนยังไม่คุ้นเคยกับรูปแบบของการเรียนการสอนทางไกลที่ใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อ ปัญหาเรื่องความไม่พร้อมของเทคโนโลยีและเทคโนโลยีขัดข้องบ่อย ตลอดจนสถาบันไม่มี

นโยบายพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ สถาบันอุดมศึกษายังไม่มีรูปแบบการเรียนการสอนและการจัดการที่ชัดเจน การดำเนินการจึงมีลักษณะทำไปแก้ปัญหาไปหรือทำตามแฟชั่น แม้ว่าสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่จะพยายามแก้ปัญหาโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนทางไกลของสถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศที่ประสบผลสำเร็จ แต่เนื่องจากบริบทของสถาบันที่แตกต่างกันและระเบียบการที่ไม่เอื้อต่อการเรียนการสอนทางไกลในประเทศไทย การจัดการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษาจึงเป็นเพียงการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นสื่อ แต่ขาดการออกแบบและพัฒนาการเรียนการสอนที่ดีซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนการสอน

ด้านพฤติกรรมกรเรียนการสอนทางไกล พบว่าผู้สอนยังคงมีรูปแบบการสอนที่เน้นผู้สอนเป็นสำคัญโดยใช้การบรรยายเป็นหลัก ผู้สอนยังคงเป็นศูนย์กลางเนื้อหาสาระและมีบทบาทเป็นผู้ถ่ายทอดเนื้อหาผ่านจอภาพ ที่สำคัญคือผู้สอนส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกิจกรรมการเรียนการสอนทางไกล เพราะไม่ค่อยเคยทดลองคิดว่าเป็นการเพิ่มภาระให้กับตนและใช้เวลาในเตรียมการมาก ด้านผู้เรียนพบว่าผู้เรียนพอใจในโอกาสทางการศึกษาที่ตนได้รับ แต่มีส่วนน้อยที่จะพอใจในรูปแบบการเรียนทางไกลเพราะขาดการควบคุมตนเอง ไม่คุ้นเคยต่อรูปแบบที่ต้องอยู่ห่างจากผู้สอนและการมีปฏิสัมพันธ์ทางไกลแบบ 2 ทางผ่านเทคโนโลยี รวมถึงผู้เรียนไม่เข้าใจวิธีการเรียนทางไกลผู้เรียนจึงต้องการที่ปรึกษาเพื่อปรึกษาปัญหาการเรียนของตน

ด้านปฏิสัมพันธ์ทางไกลแบบ 2 ทาง ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นช่องทางระหว่างผู้เรียนและผู้สอนในกิจกรรมการเรียนการสอนทางไกล พบว่า มีน้อยมาก แต่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนจะมีมากขึ้น เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ส่วนปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับสื่อเกิดขึ้นอย่างไม่ต่อเนื่องเพราะขาดแรงจูงใจในการเรียน

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษาระบบปิดยังไม่บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

ตอนที่ 2

รูปแบบระบบการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา “แผนมณ. 2544”

ระบบการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา “แผนมณ.2544” ประกอบด้วย องค์ประกอบ ขั้นตอน และแบบจำลองของระบบ ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

1. องค์ประกอบของระบบ

รูปที่ 5.1 แสดงองค์ประกอบหลักของการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา “แผนมณ.2544”

องค์ประกอบของระบบการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษาตามแผน มณ.2544 เป็นองค์ประกอบที่เน้นกิจกรรมการเรียนการสอนทางไกล ซึ่งประกอบด้วย

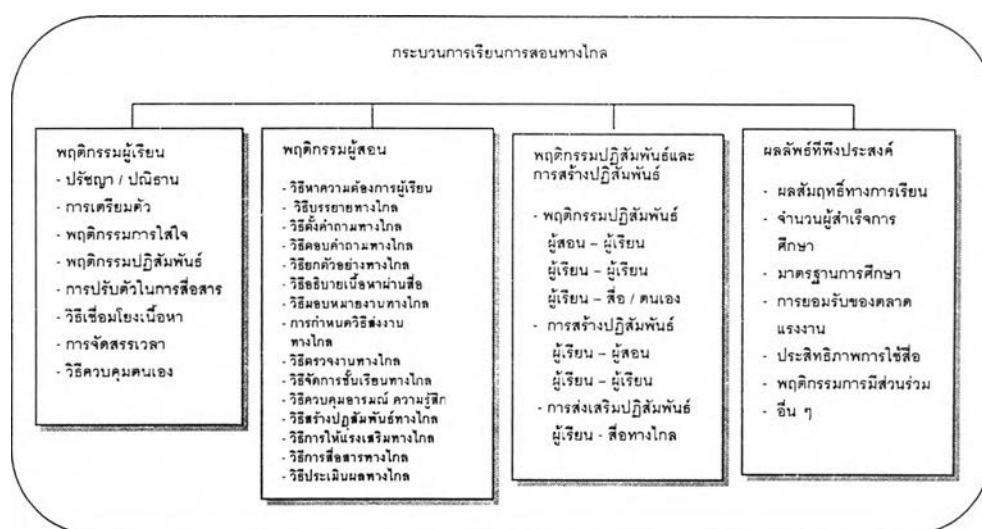
1. หลักสูตร
2. การจัดการ
3. ผู้เรียนทางไกล
4. ผู้สอนทางไกล
5. กิจกรรมการเรียนการสอนทางไกล
6. สภาพแวดล้อม
7. เทคโนโลยีการเรียนการสอนทางไกล
8. ปัจจัยเกื้อหนุน

จากองค์ประกอบทั้ง 8 ที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะ 5 องค์ประกอบหลัก ที่เกี่ยวข้อง โดยตรงกับกิจกรรมการเรียนการสอนทางไกล ดังนี้ คือ (1) ผู้เรียนทางไกล (2) ผู้สอนทางไกล (3) กิจกรรมการเรียนการสอนทางไกล (4) เทคโนโลยีการเรียนการสอน และ 5) ปัจจัยเกื้อหนุน

ผู้เรียนทางไกล มีองค์ประกอบย่อย คือ (1) คุณลักษณะเฉพาะตน (2) ลักษณะการเรียนรู้ (3) สมรรถภาพการเรียนรู้ (4) เจตคติในการเรียนทางไกล

ผู้สอนทางไกล มีองค์ประกอบย่อย คือ (1) คุณลักษณะเฉพาะตน (2) คุณลักษณะด้านการสอน (3) สมรรถภาพด้านการสอน (4) ทักษะการทำงานที่เอื้อต่อการสอนทางไกล

กิจกรรมการเรียนการสอนทางไกล มีองค์ประกอบย่อย คือ (1) ลักษณะกิจกรรม (2) รูปแบบของกิจกรรม (3) การจัดบรรยากาศ (4) กระบวนการเรียนการสอน ในส่วนของกระบวนการเรียนการสอนทางไกลมีองค์ประกอบย่อย คือ (1) พฤติกรรมผู้เรียนทางไกล (2) พฤติกรรมผู้สอนทางไกล (3) พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์และการสร้างปฏิสัมพันธ์ และ (4) ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์

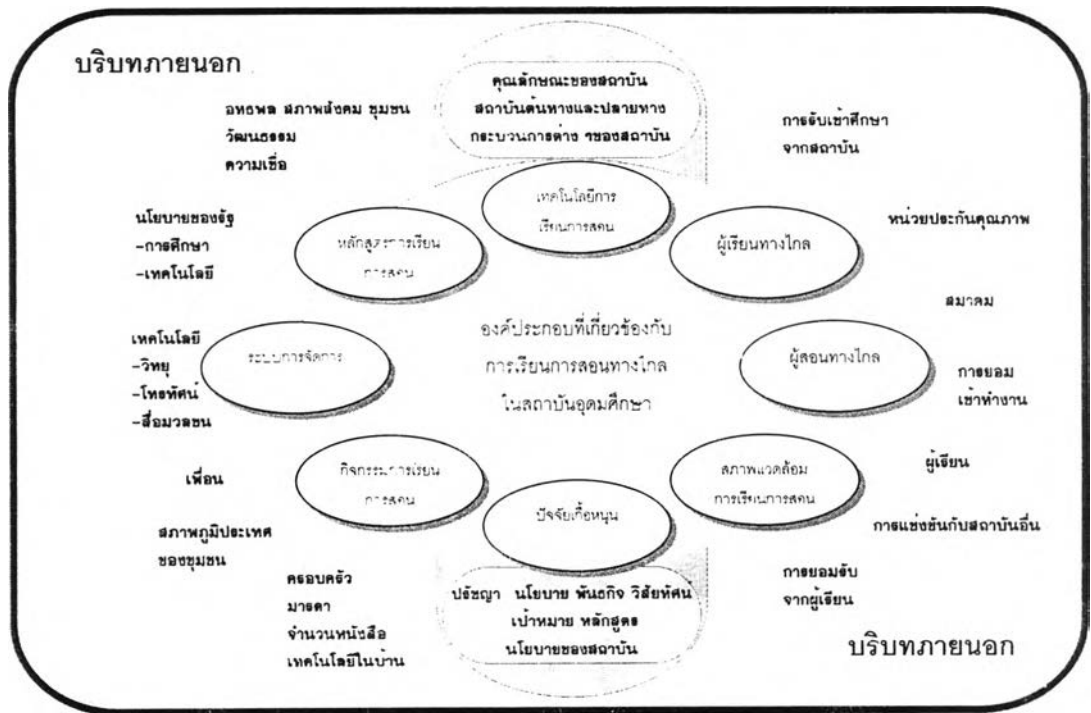

รูปที่ 5.2 แสดงองค์ประกอบของกระบวนการเรียนการสอนทางไกล

เทคโนโลยีการเรียนการสอนทางไกล มีองค์ประกอบย่อย คือ (1) คุณลักษณะเฉพาะของสื่อ (2) คุณลักษณะการถ่ายทอด (3) ระบบการผลิต (4) ความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล

ปัจจัยเกื้อหนุนการเรียนการสอนทางไกล มีองค์ประกอบย่อย คือ (1) ทรัพยากรบุคคล (2) งบประมาณ (3) แหล่งวิทยาการเรียนรู้ (4) เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง

นอกจากองค์ประกอบดังกล่าวที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการเรียนการสอนทางไกล ยังมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องโดยตรงดังกล่าว แต่ยังมีบริบทที่เกี่ยวข้องทั้งภายในสถาบันและภายนอกสถาบันที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการเรียนการสอน

รูปที่ 5.3 แสดงองค์ประกอบการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา

บริบทภายในสถาบัน คือ ปรัชญา พันธกิจ วิสัยทัศน์ เป้าหมาย หลักสูตร นโยบายของสถาบัน กระบวนการต่าง ๆ และลักษณะของสถาบัน

บริบทภายนอกสถาบัน คือ อิทธิพลของสภาพแวดล้อมและชุมชน นโยบายของรัฐ เทคโนโลยีในท้องถิ่น กลุ่มเพื่อน สภาพภูมิประเทศของชุมชน ลักษณะครอบครัว การยอมรับจากผู้เรียน การแข่งขันกับสถาบันอื่น ผู้เรียน การยอมรับเข้าทำงานจากหน่วยงาน สมาคมและชมรมต่าง ๆ หน่วยประกันคุณภาพ และการรับเข้าศึกษาจากสถาบันอื่น

โดยสรุประบบการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา สามารถแสดงองค์ประกอบดังรูปที่ 5.3 ทั้งนี้หากจะระบบนำไปใช้ต้องพิจารณาองค์ประกอบที่สำคัญอีก 3 องค์ประกอบ คือ สภาพแวดล้อมการเรียนการสอนทางไกล ระบบการจัดการ และหลักสูตรการเรียนการสอนทางไกล

คำอธิบายรายละเอียดของ

องค์ประกอบระบบการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา “แผน มน.2544”

ปรัชญาการเรียนการสอนทางไกล

ยึดหลัก “ความเสมอภาคทางการศึกษา” และ “การกระจายโอกาสทางการศึกษา” โดยมุ่งเน้นให้ทุกคนมีสิทธิเข้าถึงความรู้ และสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลาผ่านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาทางไกล

การเรียนการสอนทางไกลเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่สนองตามความต้องการของสังคมข่าวสารหรือสังคมของการเรียนรู้ โดยเปิดโอกาสและกระจายโอกาสทางการศึกษาในกลุ่มต่าง ๆ ทำให้เกิดการศึกษาดลอดชีวิตผ่านเทคโนโลยีการเรียนการสอน (วิจิตร ศรีสอาน, 2534; ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2539; Willis, 1993; Simonson and Schlosser, 1995; Barker, 1996)

วิสัยทัศน์สำหรับการเรียนการสอนทางไกล

1. จัดการเรียนการสอนตามความพร้อมแบบไม่จำกัดเวลา สถานที่ โดยเน้นปริมาณแต่คำนึงถึงคุณภาพเพื่อมาตรฐานการศึกษา
2. ปฏิรูปการเรียนรู้โดยมุ่งจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. มุ่งพัฒนา จัดหา และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในกระบวนการเรียนการสอนทางไกล เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งวิทยาการอย่างอิสระ
4. ลดข้อจำกัดทางการศึกษาโดยเฉพาะมุ่งเน้นความเท่าเทียมทางการศึกษาในทุกชุมชน และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งลดปัญหาการขาดผู้สอนซึ่งมีความรู้ความสามารถ
5. เน้นการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และรับผิดชอบต่อสังคม
6. สร้างความร่วมมือระหว่างองค์กร/สถาบันต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนวิชาการทั้งระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และนานาชาติ

สถาบันอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนทางไกล จะต้องกำหนดวิสัยทัศน์ให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากร การเรียนรู้อย่างอิสระตามความพร้อมแบบไม่จำกัดเวลาและสถานที่ และเพื่อแลกเปลี่ยนวิชาการในทุกระดับ สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กร/สถาบันต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น

พันธกิจของสถาบันในการจัดการเรียนการสอนทางไกล

สถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันที่มุ่งพัฒนาคน พัฒนาคุณธรรม พัฒนาประเทศ เพื่อ

1. จัดการศึกษาความต้องการของสังคม และมีคุณภาพตามมาตรฐาน
2. ส่งเสริม/สนับสนุนให้ผู้เรียน ผู้สอน สามารถเข้าถึงข้อมูลการเรียนการสอนได้ตลอดเวลาผ่านเทคโนโลยีการเรียนการสอนทางไกล
3. สร้างและส่งเสริมปฏิสัมพันธ์การเรียนการสอนทางไกลแบบ 2 ทาง โดยไม่จำกัดเวลา และสถานที่
4. จัดหา และพัฒนาระบบสารสนเทศ และสร้างปัจจัยเอื้ออำนวยความสะดวกให้พร้อมอยู่เสมอ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปีพุทธศักราช 2524 มาตรา 66 "ผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในโอกาสแรกที่ทำได้ เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต" ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาจึงต้องศึกษาความต้องการของสังคมและผู้เรียน และจัดการศึกษาตามความต้องการอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐาน โดยมุ่งเน้นส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ตลอดเวลา ผ่านเทคโนโลยีการเรียนการสอน ตลอดจนสร้างและส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์การเรียนการสอนทางไกลแบบ 2 ทาง โดยไม่จำกัดเวลา สถานที่ ตลอดจนจัดหาและพัฒนาระบบสารสนเทศ และสร้างปัจจัยเอื้ออำนวยความสะดวกให้พร้อมอยู่เสมอ

เป้าหมายของการเรียนการสอนทางไกล

สถาบันอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนทางไกลมุ่งเน้นจัดการศึกษาตามความพร้อมของบริบทที่เกี่ยวข้อง ทั้งปริมาณ คุณภาพ วัตถุประสงค์ และคุณธรรม จริยธรรม

เป้าหมายด้านปริมาณ เพื่อ

1. จัดการศึกษาแบบไม่จำกัดจำนวน แต่ต้องเหมาะสมกับบริบทของหลักสูตร ลักษณะเนื้อหาวิชาให้มีคุณภาพ ความคุ้มค่า และคุ้มค่าในการเรียนการสอนทางไกล
2. มุ่งเน้นจัดการเรียนการสอนความต้องการของผู้เรียน ตลาดแรงงาน สภาพแวดล้อม คุณภาพ ความพร้อมและประสิทธิภาพของสื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดและการสื่อสาร
3. กระจายการศึกษาให้ครอบคลุมพื้นที่บริการทั่วประเทศ โดยจัดตั้งวิทยาเขตของสารสนเทศ หรือศูนย์การศึกษาทุกจังหวัด

การจัดการเรียนการสอนทางไกลมุ่งเน้นการให้โอกาสทางการศึกษา โดยมีเป้าหมายแบบไม่จำกัดจำนวน แต่ด้วยข้อจำกัดของสถาบันระบบปิดในปัจจุบัน จึงต้องกำหนดปริมาณผู้เรียนอย่างไรก็ตามในอนาคตหากสถาบันอุดมศึกษาได้นำแนวคิดของระบบการเรียนการสอนทางไกลไปปรับใช้ เป้าหมายด้านปริมาณจะสามารถจัดได้แบบไม่จำกัดจำนวน ทั้งนี้ต้องเหมาะสมกับบริบทที่เกี่ยวข้อง

เป้าหมายด้านคุณภาพ เพื่อ

1. มาตรฐานการจัดการเรียนการสอนทางไกลจะต้องมีเท่ากับการสอนปกติ
2. บัณฑิต หรือผู้ที่กำลังศึกษาจากระบบการเรียนการสอนทางไกลต้องได้รับการยอมรับจากสังคมโดยรับเข้าทำงานหรือฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
3. บัณฑิตต้องมีความรู้ตามเกณฑ์มาตรฐานของทบวงมหาวิทยาลัย และมาตรฐานสากล

การเรียนการสอนทางไกลจะต้องมีมาตรฐานเท่ากับการสอนปกติ บัณฑิตหรือผู้กำลังศึกษาจะต้องมีคุณภาพได้รับการยอมรับจากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ให้เข้าทำงาน หรือฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

เป้าหมายด้านวัตถุประสงค์ เพื่อ

1. ลดช่องว่างทางการศึกษาและเพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาโดยเปิดโอกาสการศึกษาให้ผู้อยู่ห่างไกลเข้าถึงความรู้ระดับอุดมศึกษา
2. ลดการกระจุกตัวของสังคมเมือง และพัฒนาผู้เรียนตามความต้องการ
3. แก้ปัญหาทางการศึกษา จากการขาดแคลนผู้สอน การเพิ่มจำนวนของผู้เรียนและเพื่อประหยัดทรัพยากรทางการศึกษา
4. สร้างความเท่าเทียมและรักษามาตรฐานคุณภาพของบัณฑิตทางการศึกษา
5. ใช้ประโยชน์ของเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาเพื่อขยายฐานความรู้
6. สนองนโยบายของรัฐตาม พระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2542

ปรัชญาของการเรียนการสอนทางไกลจะช่วยลดช่องว่างทางการศึกษาและขยายฐานความรู้ตามความต้องการของผู้เรียน และสนองนโยบายของรัฐในการกระจายโอกาสทางการศึกษา ส่งผลให้จำนวนผู้เรียนจึงเพิ่มมากขึ้น เป้าหมายด้านวัตถุประสงค์จึงช่วยแก้ปัญหการขาดแคลนผู้สอน และประหยัดทรัพยากรทางการศึกษา อีกทั้งยังเป็นการสร้างความเท่าเทียมและรักษามาตรฐานคุณภาพของบัณฑิต

เป้าหมายด้านคุณธรรม จริยธรรม เพื่อ

ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สอดแทรกในทุกเนื้อหาที่สามารถสอดแทรกได้สอดแทรกผ่านกิจกรรมการเรียนรู้การสอนเพื่อเน้นความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมเน้นเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมและสังคมที่เป็นจริง เพื่อวิเคราะห์ตนเองในทิศทางที่ถูกต้อง

เนื่องจากผู้เรียนสามารถรับข่าวสารได้จากทุกทิศในเวลาอันรวดเร็ว เป้าหมายด้านคุณธรรม จริยธรรม จึงเป็นเป้าหมายที่สำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์และสร้างภูมิคุ้มกันให้ตนเองได้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขตามสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง

นโยบายของการเรียนการสอนทางไกล

การเรียนการสอนทางไกลสาขาในสถาบันอุดมศึกษา ควรกำหนดนโยบายด้าน

1. มาตรฐานการศึกษา คือ จะต้องมีความมาตรฐานดีเท่ากับการสอนปกติ
2. ความเสมอภาคทางการศึกษาสำหรับผู้เรียน ทั้งด้านการรับผู้เรียนเข้าศึกษาทางไกล การให้บริการ และการเข้าถึงแหล่งทรัพยากร
3. เกณฑ์มาตรฐานของผู้สอน ผู้ช่วยผู้สอน และประสบการณ์ตามเกณฑ์วิชาชีพของบัณฑิต
4. การพัฒนาบุคลากรเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน
5. งบประมาณ ทั้งค่าตอบแทน ค่าสอน ค่าล่วงเวลา การผลิตสื่อ
6. แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ โดยเฉพาะห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ แหล่งฝึกประสบการณ์
7. สื่อการเรียนการสอนทั้งสื่อหลัก สื่อเสริม และความพร้อมของสื่อ
8. เทคโนโลยีเพื่อการถ่ายทอดและการมีปฏิสัมพันธ์เพื่อการให้คำปรึกษา การให้บริการ

รูปแบบการเรียนการสอนทางไกลเป็นรูปแบบที่ผู้เรียนและผู้สอนอยู่ห่างไกลกัน แต่มีกิจกรรมปฏิสัมพันธ์แบบ 2 ทาง ผ่านเทคโนโลยีการเรียนการสอน สถาบันอุดมศึกษาต้องกำหนดนโยบายด้านต่าง ๆ เพื่อให้มาตรฐานการศึกษาดีเท่ากับการสอนปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกณฑ์มาตรฐานของผู้สอนและผู้ช่วยสอน นโยบายด้านงบประมาณที่กำหนดขึ้นโดยเฉพาะ และนโยบายเรื่องปัจจัยเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้อย่างทั่วถึง เพื่อสร้างความทัดเทียมทางการศึกษาตามปรัชญาของการเรียนการสอนทางไกล

หลักสูตร / เนื้อหาที่เหมาะสมต่อการเรียนการสอนทางไกล

หลักสูตร และเนื้อหาที่เหมาะสมต่อการเรียนการสอนทางไกล ควรมีคุณลักษณะดังนี้

1. เนื้อหาวิชาเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของผู้เรียน เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียนโดยตรง
2. เนื้อหาที่ผู้เรียนสามารถค้นคว้าจากแหล่งความรู้ได้ทั่วไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งในท้องถิ่น หรือค้นคว้าได้ง่ายผ่านเทคโนโลยี
3. เนื้อหาไม่ซับซ้อน หลากหลาย สามารถบูรณาการเนื้อหา เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในสิ่งใกล้ตัวและปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับชุมชน และกระแสสังคมโลก ให้ผู้เรียนเป็นคนที่สมบูรณ์
4. หลักสูตรส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ มีเหตุผล ศึกษาเปรียบเทียบทั้งระดับประเทศและระดับสากล

การจัดการเรียนการสอนทางไกลโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ แม้จะเอื้ออำนวยให้เกิดประสิทธิภาพทางการเรียนการสอน สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงการออกแบบและวางแผนจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรอย่างเหมาะสม ทั้งนี้หลักสูตรและเนื้อหาที่เหมาะสมต่อการเรียนการสอนทางไกล ควรมีคุณลักษณะที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยตรง และผู้เรียนสามารถค้นคว้าเนื้อหาจากแหล่งความรู้ได้ทั่วไปทั้งจากท้องถิ่นหรือจากเทคโนโลยีเครือข่ายได้ง่าย โดยหลักสูตรจะต้องส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ มีเหตุผล ศึกษาเปรียบเทียบทั้งระดับประเทศและระดับสากล ส่วนเนื้อหาจะต้องไม่ซับซ้อนแต่มีความหลากหลาย เพื่อผู้เรียนสามารถบูรณาการเนื้อหา และนำไปประยุกต์ใช้ในสิ่งใกล้ตัวให้เป็นคนที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

องค์ประกอบการเรียนการสอนทางไกล

การเรียนการสอนทางไกลมีปัจจัยหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยหลักคือ ผู้สอนทางไกล ผู้เรียนทางไกล กิจกรรมการเรียนการสอนทางไกล เทคโนโลยีการเรียนการสอนทางไกล และปัจจัยเกื้อหนุนในการเรียนการสอนทางไกล

1. ผู้สอนทางไกล

ผู้สอนทางไกลเป็นปัจจัยหลักปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนการสอนทางไกล การสอนที่ประสบความสำเร็จขึ้นอยู่กับตัวผู้สอนเป็นสำคัญ แม้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนแต่ผู้สอนยังคงมีบทบาทที่สำคัญ เพราะเทคโนโลยีไม่สามารถจัดการได้ด้วยตัวเทคโนโลยีเอง บทบาทและหน้าที่ของผู้สอนต้องเปลี่ยนไปโดยผู้สอนจำเป็นต้องมีคุณลักษณะเด่นเฉพาะที่เอื้อต่อกิจกรรมการเรียนการสอนทางไกล มีความสามารถในการสอนที่ต้องปรับเปลี่ยน

บทบาทของตน มีสมรรถภาพด้านความรู้ ทักษะ เซอร์วิปัญญา และคุณลักษณะด้านการทำงานหลายประการ

1.1 ลักษณะเฉพาะตนของผู้สอนทางไกล

- 1.1.1. มีความรับผิดชอบในงาน และยอมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างเต็มใจ
- 1.1.2. ปรับบุคลิกภาพให้สอดคล้องกับการเรียนการสอนทางไกล ขณะมีปฏิสัมพันธ์ทางไกลผ่านเทคโนโลยีเพื่อความสะดวกสื่อสารทางไกล 2 ทางทั้งภาพและเสียง เช่น นำเชือกถือ การวางตน การแต่งกายกระตือรือร้น น้ำเสียง หน้าตาแจ่มใส อารมณ์ขัน
- 1.1.3. มีทักษะการสื่อสาร /การถ่ายทอดผ่านเทคโนโลยีที่ดี
- 1.1.4. มีมนุษยสัมพันธ์ดี และมีความพร้อมทางอารมณ์/หน้าตาแจ่มใส/เป็นมิตร
- 1.1.5. มีแรงจูงใจในการสอนทางไกล และมั่นใจในตนเองที่จะดำเนินการสอนทางไกล
- 1.1.6. มีคุณธรรมในการสอน และมีความยุติธรรมในการวัดผล/ประเมินผล
- 1.1.7. ชอบใฝ่หาความรู้/รอบรู้/เผยแพร่ความรู้
- 1.1.8. มีสุขภาพดี

ผู้สอนทางไกลจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีลักษณะของการยอมรับความเปลี่ยนแปลงอย่างเต็มใจ เพราะการเรียนการสอนทางไกลมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยี (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543; Moore, 1996; Brown, 1994) และเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์แบบ 2 ทาง ทั้งทางภาพและเสียง บุคลิกของผู้สอนทางไกลที่ปรากฏบนจอภาพจึงมีความสำคัญ (สุรัชย์ ลิกขาบัณฑิต, 2544) ผู้สอนทางไกลต้องมีความคล่องตัวสูง (ณรงค์ฤทธิ์ ศักดาณรงค์, 2534) เป็นผู้นำเสนอได้ดี (รุ่ง แก้วแดง, 2540) มีทักษะการสื่อสารและมั่นใจในตนเองที่จะดำเนินการสอนตามรูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิม

1.2. คุณลักษณะด้านการสอน

- 1.2.1. มีประสบการณ์สอนอย่างน้อย 3 ปี
- 1.2.2. สามารถปรับบทบาทใหม่ให้มีความหลากหลาย และเน้นการเป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวก
- 1.2.3. มีความชัดเจนด้านเนื้อหา และนำเสนอเนื้อหาที่ถูกต้อง ทันสมัยเป็นปัจจุบัน

- 1.2.4. ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และเน้นกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม
- 1.2.5. รู้จักวิธีสอนหลายวิธี เลือกและปรับวิธีการสอนให้สอดคล้องกับบริบทการเรียนการสอนทางไกล
- 1.2.6. สามารถถ่ายทอดและสร้างปฏิสัมพันธ์ผ่านเทคโนโลยีการประชุมทางไกล และเครือข่ายคอมพิวเตอร์
- 1.2.7. สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม และ ประสพการณ์
- 1.2.8. ใช้ภาษาที่ง่ายต่อการเข้าใจ มีเทคนิคการดึงความสนใจ รั้งให้ติดตาม
- 1.2.9. หาโอกาสจัดกิจกรรมเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอน ผู้ช่วยสอน และผู้เรียน
- 1.2.10. สร้างปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง และยอมรับความต้องการในการมีปฏิสัมพันธ์ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทางไกลแสดงความคิดเห็น
- 1.2.11. สามารถแบ่งช่วงการสอนที่สอดคล้องกับบริบท

ผู้สอนทางไกลที่ดีควรมีประสบการณ์สอนอย่างน้อย 3 ปี และรู้จักวิธีสอนหลายวิธี โดยพยายามสร้างกิจกรรมเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างตัวผู้เรียน ผู้ช่วยสอน และผู้เรียน อย่างต่อเนื่อง เพื่อลดข้อจำกัดเรื่องความห่างไกล และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ผู้สอนทางไกลจึงต้องมีคุณลักษณะด้านการสอน และบทบาทที่หลากหลาย เช่น ผู้สอน ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ ผู้ให้คำปรึกษา

1.3 คุณลักษณะด้านสมรรถภาพ

1.3.1 ความรู้

- 1) มีความรู้ในเนื้อหาวิชา / รอบรู้ / ทันเหตุการณ์
- 2) มีความรู้ถึงคุณลักษณะของสื่อที่ใช้ถ่ายทอดทางไกล
- 3) มีความรู้ด้านจิตวิทยาการเรียนการสอน และจิตวิทยาผู้ใหญ่
- 4) มีความรู้ด้านเทคโนโลยี(พื้นฐาน) โดยเฉพาะเทคโนโลยีการประชุม
- 5) ทางไกล คอมพิวเตอร์ วิธีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเมื่อเทคโนโลยีขัดข้อง
- 6) มีความรู้ด้านวิธีสอน / ถ่ายทอดทางไกล

ผู้สอนทางไกลจำเป็นต้องมีสมรรถด้านความรู้ในเนื้อหาวิชา คุณลักษณะสื่อ จิตวิทยา วิธีการถ่ายทอดทางไกล เพื่อนำไปสร้างสภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

1.3.2 ทักษะ

- 1) ด้านการนำเสนอ/ การถ่ายทอด/การสื่อสาร และการฟังที่ดี
- 2) ด้านการทำงานเป็นทีม การประสานงานด้านการทำงาน
- 3) ด้านการตั้งคำถาม / ชักถาม/ ตอบคำถามทางไกล
- 4) ด้านการยกตัวอย่าง ที่เหมาะสม/ใกล้ตัว
- 5) ด้านการวัด/ประเมินผลผลสัมฤทธิ์ การสังเกตและประเมินพฤติกรรม:
- 6) ด้านการสามารถผลิตสื่อพื้นฐานได้ และมีการใช้สื่อทางไกลที่ดี พร้อมจะแนะนำผู้อื่นได้
- 7) ด้านการควบคุมและใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องอย่างคล่องแคล่ว
- 8) ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนทางไกล
- 9) ด้านการกระตุ้น/จูงใจผู้เรียน
- 10) ด้านการคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนทางไกล

ผู้สอนทางไกลจำเป็นต้องมีสมรรถภาพด้านการประสานงาน เพราะต้องทำงานร่วมกับบุคคลอื่นมากกว่าการสอนปกติที่เตรียมตัวด้วยตนเองได้ ทักษะการประสานงานจึงมีความสำคัญ นอกจากนั้นผู้สอนทางไกลต้องมีทักษะด้านการตั้งคำถาม การชักถาม ตอบคำถามผู้เรียนทางไกล เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องและตื่นตัวตลอดเวลา ผู้สอนทางไกลต้องมีทักษะการสังเกต และประเมินพฤติกรรมผู้เรียนทางไกล และปรับกิจกรรมเพื่อสร้างบรรยากาศให้เหมาะสม

1.3.3 ด้าน เซาว์ปัญญา

- 1) มีความสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เมื่อเทคโนโลยีขัดข้อง
- 2) มีความสามารถควบคุมอารมณ์
- 3) มีไหวพริบดี
- 4) มีความสามารถบูรณาการเนื้อหา

ผู้สอนทางไกลจะต้องมีความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เมื่อเทคโนโลยีขัดข้อง ต้องพร้อมรับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นโดยไม่คาดคิด และสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดีเมื่อมีปัญหา เพราะจะเป็นตัวอย่างแก่ผู้เรียนทางไกล

1.4 ด้านการทำงาน

- 1.4.1 มีความรักงาน รักบริการ และ มีความสุขในการทำงาน
- 1.4.2 มีความตั้งใจจริง และพร้อมที่จะทำงาน ยึดหลักความสามัคคี
- 1.4.3 มีความสามารถทำงานเป็นทีม ให้ความร่วมมือกับผู้อื่น เป็นผู้นำ/ผู้ตามที่ดี
- 1.4.4 มีทักษะที่ทำงานทดแทนกันได้ในทีม
- 1.4.5 มีความสามารถในการวิเคราะห์งาน/ภาระหน้าที่ของตนเอง และประเมินผลงานเพื่อปรับปรุง
- 1.4.6 มีความสามารถทำงานอย่างเป็นระบบ โดยประชุมวางแผน และปรึกษาปัญหา
- 1.4.7 มีความรับผิดชอบเต็มความสามารถ และไม่แข่งขันในลักษณะชิงดีชิงเด่น
- 1.4.8 มีความเป็นประชาธิปไตย เคารพสิทธิผู้อื่น/และให้เกียรติซึ่งกันและกัน
- 1.4.9 มีความเป็นมิตร เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น และเสียสละ
- 1.4.10 ไม่อคติต่อการสอนทางไกล/มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานและการสอนทางไกล
- 1.4.11 มีความตั้งใจศึกษาค้นคว้า วิจัย ตลอดเวลา มีการให้เกียรติผู้ร่วมงาน ผู้เรียน ไม่ดูหมิ่นในความไม่รู้ของผู้เรียน

ผู้สอนทางไกลต้องมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน และต้องไม่มีอคติต่อการสอนทางไกล ผู้สอนทางไกลที่ไม่ประสบความสำเร็จในการสอนเนื่องจากเชื่อว่าการเรียนการสอนทางไกลไม่ใช่การแก้ปัญหาการเพิ่มจำนวนผู้เรียน และทำให้ตนเองต้องเตรียมตัวมากกว่าเดิมจนไม่มีเวลาว่าง (สัมภาษณ์ผู้สอน, 2542) ดังนั้น ผู้สอนทางไกลจึงต้องมีสมรรถภาพด้านการทำงานสูง

2. ผู้เรียนทางไกล

ผู้เรียนทางไกลจำเป็นต้องมีคุณลักษณะเฉพาะที่จะส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนทั้งลักษณะเฉพาะตน ลักษณะการเรียนทางไกล สมรรถภาพในการเรียน และเจตคติในการเรียนทางไกล มีรายละเอียดดังนี้ คือ

2.1 ลักษณะเฉพาะตน

- 2.1.1 มีความตั้งใจสูงที่จะเรียนทางไกล และมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนทางไกล
- 2.1.2 มีความรับผิดชอบในตนเอง มีวินัยสามารถควบคุมและจัดสรรเวลาให้ตนเองได้

- 2.1.3 มีวุฒิภาวะ/สมาธิ ใฝ่เรียนรู้ รักการอ่าน
- 2.1.4 มีความสามารถปรับตัวได้ดี และตื่นตัวตลอดเวลา มีความกระฉับกระเฉง กระตือรือร้น
- 2.1.5 มีความขยันอดทน ตรงต่อเวลา
- 2.1.6 มีความมั่นคงทางอารมณ์ และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
- 2.1.7 มีความซื่อสัตย์ คิดสร้างสรรค์

ผู้เรียนในยุคสารสนเทศ เป็นผู้เรียนที่มีเสรีภาพในการเลือกรับข่าวสาร และกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง การเรียนการสอนทางไกล เป็นทางเลือกหนึ่งที่จะพัฒนาตนเองตามความต้องการ แต่ผู้เรียนทางไกลที่ประสบผลสำเร็จสูงจำเป็นต้องมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนทางไกล มีความตั้งใจ และรับผิดชอบตนเองสูง มีวินัยในตนเองและควบคุมตนเองได้ดี และเมื่อตัดสินใจว่าจะเรียนทางไกลต้องมีความเชื่อมั่นว่าจะสำเร็จการศึกษา

2.2 คุณลักษณะในการเรียนทางไกล

ผู้เรียนทางไกลจำเป็นต้องมีคุณลักษณะในการเรียนทางไกล ดังนี้

- 2.2.1 ตั้งใจเรียนสูง มีการวางแผนและจัดระบบการเรียน/ทำงานอย่างเป็นระบบ
- 2.2.2 ศึกษาเนื้อหาล่วงหน้าก่อน และแสวงหาความรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา
- 2.2.3 มีวิธีการเรียนที่หลากหลาย ยืดหยุ่นเน้นกระบวนการกลุ่ม
- 2.2.4 สรุปลง ทบทวนเนื้อหา และจดบันทึก ชักถาม อภิปราย ปฏิบัติ ประชุมกลุ่ม ปรึกษาผู้รู้/เชี่ยวชาญ
- 2.2.5 ซื่อสัตย์ในการทำงานทางไกลที่ได้รับมอบหมาย และไม่ลอกเลียนแบบ/ละเมิดลิขสิทธิ์ผู้อื่น
- 2.2.6 มีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนทางไกล/เพื่อนทางไกลสม่ำเสมอและทุกครั้งที่มีโอกาส
- 2.2.7 สามารถนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน/ท้องถิ่นของตน

ผู้เรียนทางไกลต้องเป็นผู้มีความตั้งใจสูงมีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Mezirow, 1981) สามารถศึกษาเนื้อหาล่วงหน้า แสวงหาความรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา มีวิธีการเรียนที่หลากหลายลดการพึ่งพาผู้สอน แต่พยายามมีปฏิสัมพันธ์ทางไกลกับผู้สอนและเพื่อนอย่างสม่ำเสมอเพื่อนำให้เกิดกระบวนการกลุ่ม จุดสำคัญของผู้เรียนทางไกลคือการบริหารเวลาของตนเอง จัดแบ่งเวลาจากภาระด้านต่าง ๆ ให้การเรียน ทั้งการสรุป ทบทวนเนื้อหา จดบันทึก และแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

2.3 สมรรถภาพผู้เรียน

2.3.1 ความรู้

- 1) พื้นฐานด้านวิชาการตามเกณฑ์
- 2) พื้นฐานด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร 2 ทาง
- 3) พื้นฐานด้านคอมพิวเตอร์ และ เครือข่ายคอมพิวเตอร์
- 4) บทบาทหน้าที่ของผู้เรียนทางไกล
- 5) ภาษาไทยดี และภาษาอังกฤษดี
- 6) การใช้ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์
- 7) รู้และเข้าใจการเรียนรู้ทางไกลผ่านสื่อและเทคโนโลยี

2.3.2 ทักษะ

- 1) ด้านภาษา ในการฟัง พูด อ่าน เขียน และวิเคราะห์
- 2) พิมพ์ดีด คอมพิวเตอร์ และ การใช้เครือข่ายคอมพิวเตอร์
- 3) การใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีพื้นฐาน และ การใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร
- 4) การสรุปเนื้อหา
- 5) การอยู่ร่วมกันในสังคม
- 6) การทำงานเป็นทีมแบบทางไกล

2.3.3 เซอร์ปัญญา

- 1) การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า
- 2) ไหวพริบดี โดยเฉพาะการใช้คำ (keyword) ในเครื่องมือช่วยค้นหา (search Engine)
- 3) ปรับตนให้สอดคล้องกับสภาพการเรียนการสอนทางไกล
- 4) การสร้างปฏิสัมพันธ์ทางไกล
- 5) การตั้งคำถาม/ตอบคำถามผ่านเทคโนโลยี

ในการเรียนทางไกล ผู้เรียนจะต้องปรับพฤติกรรมการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นสิ่งสำคัญ คือ ต้องมีความรู้และทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีเครือข่ายและการสื่อสารแบบ 2 ทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคิดคำ เพื่อช่วยให้เข้าถึงและสืบค้นข้อมูลด้วยเครื่องมือช่วยค้นหา

2.4 เจตคติของผู้เรียน

2.4.1 ค่านิยม

- 1) เชื่อมันศรัทธาในระบบการเรียนการสอนทางไกลว่าคุณภาพเท่าเทียมกับปกติ

- 2) เชื่อว่าเรียนได้ทุกที่ ทุกเวลา และด้วยตนเอง
- 3) เชื่อว่าการเรียนสามารถเรียนได้หลายทาง และรูปแบบ/พัฒนาได้
- 4) เชื่อความเสมอภาคทางการเรียน
- 5) มีเจตคติที่อยากเรียน และการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- 6) ภูมิใจที่สามารถเรียนด้วยตนเองผ่านสื่อทางไกล
- 7) ประหยัดเวลา
- 8) สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ เมื่อจบได้รับการยอมรับจากสังคม/ประกอบอาชีพได้

ผู้เรียนทางไกลจำเป็นต้องมีความภูมิใจและความเชื่อมั่นในตนเองที่จะเรียนด้วยตนเองได้ (วิจิตร ศรีสอ้าน และคณะ, 2543) มีความศรัทธาต่อระบบการเรียนการสอนทางไกลว่ามีคุณภาพเท่าเทียมกับระบบปกติ ที่สำคัญคือมีเจตคติที่ดีว่าเมื่อจบการศึกษาแล้วจะได้รับการยอมรับจากสังคมและประกอบอาชีพได้

2.4.2 แรงจูงใจ

- 1) ในการพัฒนาตนเอง หากไม่พัฒนาจะล้าหลัง/ไม่มีความสุข/ปรับตัวไม่ได้
- 2) การศึกษาเป็นเครื่องพัฒนามนุษย์
- 3) ใกล้เคียงบ้าน
- 4) ชื่อเสียงสถาบัน
- 5) สนใจ/ใส่ใจ การเปลี่ยนแปลง
- 6) ศักดิ์ศรีเท่ากับผู้เรียนในระบบ
- 7) เรียนผ่านเทคโนโลยี/ทันสมัย/น่าสนใจ

ผู้เรียนทางไกลควรมีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง มีความพอใจที่จะเรียนกับสถาบันอุดมศึกษาที่มีชื่อเสียงและใกล้บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้เรียนด้วยตนเองผ่านเทคโนโลยีที่ทันสมัยและน่าสนใจ อย่างไรก็ตามแรงจูงใจนี้จะเกิดขึ้นได้ด้วยการประชาสัมพันธ์และบริหารจัดการให้เกิดความเท่าเทียม และให้ผู้เรียนรู้สึกว่ามีศักดิ์ศรีเท่ากับผู้เรียนในระบบ (สัมภาษณ์ผู้เรียน, 2542)

3. กิจกรรมการเรียนการสอนทางไกล

กิจกรรมการเรียนการสอนทางไกลมีคุณลักษณะเฉพาะที่ผู้เรียนและผู้สอนอยู่ต่างสถานที่ มีกระบวนการทางสื่อสารแบบ 2 ทางในการนำเสนอเนื้อหา และสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน หรือสถาบันกับผู้เรียน โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นผู้กำหนดขอบเขตและวิธีการในการบริหารจัดการ กิจกรรมการเรียนการสอนทางไกลจึงต้องมีลักษณะ รูปแบบกิจกรรมและการ

จัดบรรยากาศที่เข้าถึงจิตใจของผู้เรียนเพราะว่า ผู้เรียนและผู้สอนอยู่ห่างกัน ลักษณะของกิจกรรม รูปแบบและการจัดบรรยากาศการเรียนการสอนทางไกลนี้ จึงเป็นแนวทางสำหรับสถาบันอุดมศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการต่อไป

3.1 ลักษณะกิจกรรมการเรียนการสอนทางไกล

- 3.1.1. กิจกรรมที่มีความเป็นอิสระทางความคิดและครอบคลุมเนื้อหา
- 3.1.2. เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและมีส่วนร่วม โดยยึดหลักการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- 3.1.3. เน้นการทำงานแบบหมู่คณะที่มีกระบวนการชัดเจน ยืดหยุ่น และต่อเนื่อง
- 3.1.4. ส่งเสริมการแสวงหาความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์เหตุผลด้วยตัวเอง และให้แสดงออกทางความคิดโดยยึดหลักประชาธิปไตย
- 3.1.5. สามารถเข้าถึง/เข้าร่วมกิจกรรมได้ง่าย รวมถึงสามารถศึกษา หรือใช้ทรัพยากรท้องถิ่น หรือสังครอบตัวได้ (เช่น วิทยากรท้องถิ่น, แหล่งฝึกประสบการณ์)
- 3.1.6. มีการสื่อสารแบบ 2 ทาง ที่กระชับกระเฉงต้นตัวตลอดเวลา
- 3.1.7. มีหลากหลายรูปแบบและยืดหยุ่น เพื่อไม่ให้เบื่อ เช่น อภิปราย ใ้วาที่สนทนา กลุ่มสัมพันธ์ เสนอผลงานที่ได้รับมอบหมาย
- 3.1.8. สามารถวัดผลและประเมินผลได้ตามมาตรฐาน มีการพัฒนาและวิจัยเพื่อปรับปรุง

กิจกรรมการเรียนการสอนทางไกลควรยึดหลักการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงและร่วมกิจกรรมได้ง่าย แต่จากการศึกษาสภาพปัจจุบันแม้ว่าผู้สอนจะออกแบบกิจกรรมที่ให้ความสำคัญต่อผู้เรียน แต่ผู้เรียนไม่สามารถเข้าถึงและร่วมกิจกรรมได้ง่าย ดังนั้นในการออกแบบกิจกรรมจึงควรคำนึงถึงความสามารถในการเข้าถึงกิจกรรม โดยใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศ

3.2 รูปแบบของกิจกรรมการเรียนการสอนทางไกล

- 3.2.1. บรรยาย สาธิต ปฏิบัติ
- 3.2.2. การประชุม อภิปราย ระดมสมอง ใ้วาที่
- 3.2.3. สนทนา ชัก-ถาม
- 3.2.4. โครงงาน รายงานการค้นคว้า และ เสนอผลงานบุคคล/กลุ่ม ที่ได้รับมอบหมาย
- 3.2.5. กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

3.2.6. กรณีตัวอย่าง สถานการณ์จริง และสถานการณ์จำลอง

3.2.7. ฝึกประสบการณ์ตรงจากท้องถิ่นชุมชน หรือเก็บข้อมูลภาคสนาม

3.2.8. วิทยากร

3.2.9. การให้คำปรึกษา

3.2.10. กิจกรรม หรือ สอนเสริมผ่านเครือข่าย

3.2.11. ศึกษาด้วยตนเอง จาก ชุดการเรียนการสอน วิดิทัศน์ โอมเพจรายวิชา
วิทยุโทรทัศน์

กิจกรรมการเรียนการสอนทางไกลสามารถจัดได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับเนื้อหาและวัตถุประสงค์การเรียนการสอน สามารถบูรณาการรูปแบบของกิจกรรมเพื่อให้การเรียนการสอนทางไกลมีประสิทธิภาพสูงสุด อย่างไรก็ตามผู้ออกแบบกิจกรรม ควรจัดสถานการณ์และบรรยากาศการเรียนการสอนทางไกลให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และการมีปฏิสัมพันธ์

กิจกรรมการเรียนการสอนทางไกลสามารถจัดได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับเนื้อหาและวัตถุประสงค์การเรียนการสอน สามารถบูรณาการรูปแบบของกิจกรรม เพื่อให้การเรียนการสอนทางไกลมีประสิทธิภาพสูงสุด อย่างไรก็ตามผู้ออกแบบกิจกรรมควรจัดสถานการณ์และบรรยากาศการเรียนการสอนทางไกลให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และปฏิสัมพันธ์

4. เทคโนโลยีการเรียนการสอนทางไกล

รูปแบบและวิธีการจัดการเรียนการสอนทางไกลมีความก้าวหน้าตามวิวัฒนาการของนวัตกรรมและเทคโนโลยี และเทคโนโลยีที่ได้รับการยอมรับจากสถาบันอุดมศึกษาระบบปิดเพื่อใช้ในการถ่ายทอดบทเรียน มี 2 ลักษณะ คือ สื่อหลัก และ สื่อเสริม

4.1 **สื่อหลัก** ประกอบด้วย การประชุมทางไกลผ่านวิดีโอ เครือข่ายคอมพิวเตอร์ และ สิ่งพิมพ์การศึกษา

4.2 **สื่อเสริม** ประกอบด้วย โทรศัพท์ โทรสาร ไปรษณีย์ วิดิทัศน์ บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน แหล่งฝึกประสบการณ์ เอกสารประกอบกิจกรรม และวิธีการต่าง ๆ

การประชุมทางไกลผ่านวิดีโอ จะใช้ร่วมกับสื่อประกอบการนำเสนอขณะถ่ายทอดแบบมีปฏิสัมพันธ์ เช่น ของจริง ภาพถ่าย สไลด์ แผ่นทึบแสง แผ่นโปร่งใส แฟ้มข้อมูลผ่านคอมพิวเตอร์ และ เอกสารประกอบการนำเสนอ ตามลักษณะกิจกรรม เช่น กรณีศึกษา ประเด็น อภิปราย คู่มือการทำงานที่มอบหมาย แบบฝึกหัด บทความ ข่าว

เทคโนโลยีเครือข่ายคอมพิวเตอร์ สามารถนำเสนอสาระหรือกิจกรรมที่หลากหลายรูปแบบเพื่อค้นคว้าตามความต้องการ เพื่อนำเสนอสาระผ่านโฮมเพจรายวิชา เพื่อสื่อสารแบบมีปฏิสัมพันธ์ 2 ทาง เช่น สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ กระดานสนทนา แหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม ผลงานของผู้เรียนงานที่มอบหมาย กำหนดส่ง และวิถีทัศน์ประกอบกิจกรรม

สิ่งพิมพ์ คือ เอกสารประกอบการสอน กรอบแนวคิดการเรียนรู้ แบบฝึกหัด คู่มือการใช้เทคโนโลยีของผู้สอน ทั้งนี้เอกสารประกอบการสอน ประกอบด้วย คำแนะนำการเรียนวิชาผ่านทางไกล คำชี้แจงรายวิชา จุดประสงค์การเรียนรู้ ลักษณะของกิจกรรม เนื้อหา แหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม และกรอบแนวคิด ประกอบด้วยคำชี้แจงของผู้สอน ข้อคำถาม ประเด็นอภิปราย แหล่งค้นคว้าเพิ่มเติมในกิจกรรม และเกณฑ์การให้แรงเสริม

แม้ว่าการเรียนการสอนทางไกลเน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อต่าง ๆ แต่เพื่อกระบวนการทางสังคม การอยู่ร่วมกันในสังคม การแก้ปัญหา เทคโนโลยีการประชุมทางไกลจึงเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการสร้างปฏิสัมพันธ์แบบ 2 ทางทั้งภาพและเสียง นำมาเชื่อมต่อการเรียนการสอนที่ผู้เรียนผู้สอนอยู่ต่างสถานที่ แต่มีปฏิสัมพันธ์ในเวลาเดียวกัน มีลักษณะการเผชิญหน้าผ่านจอภาพ สามารถใช้กิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย ส่วนเครือข่ายคอมพิวเตอร์เป็นเทคโนโลยีที่เข้าถึงผู้เรียนในสถาบันอุดมศึกษามากที่สุด สามารถติดต่อสื่อสารได้ตลอดเวลาทั้งแบบทันทีทันใดและแบบหน่วงเวลา และเป็นเทคโนโลยีที่ราคาถูกลงสามารถติดต่อได้ทั่วโลก มีฐานข้อมูลหลากหลาย สารสนเทศมากมาย จึงเป็นแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ที่ถูกต้องที่สุด และเหตุที่สื่อสิ่งพิมพ์ยังคงได้รับการยอมรับเป็นสื่อหลักในการเรียนการสอนทางไกลเพราะสามารถเข้าถึงผู้เรียนมากที่สุด รูปเล่มสามารถพกพาได้สะดวกไม่ต้องพึ่งเทคโนโลยีใด ๆ และสามารถถ่ายทอดผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ในรูปแบบสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างกว้างไกล

กล่าวได้ว่าการถ่ายทอดการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาเป็นการบูรณาการเทคโนโลยีการเรียนการสอนเพื่อให้เข้าถึงผู้เรียนมากที่สุด

5. ปัจจัยเกื้อหนุนในการเรียนการสอนทางไกล

การเรียนการสอนทางไกลจำเป็นต้องมีสิ่งเอื้ออำนวยความสะดวกเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการเรียนการสอนทั้งทรัพยากรบุคคล แหล่งวิทยาการเรียนรู้ เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง งบประมาณ และการพัฒนาบุคลากร ดังนี้

5.1 **ทรัพยากรบุคคล** หมายถึงทรัพยากรบุคคลที่ส่งเสริมให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

5.1.1 **ผู้ช่วยสอน (Teaching Assistant: TA)** หมายถึง ผู้ซึ่งประจำห้องเรียนทางไกลทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้สอนและผู้จัดการรายวิชาตามที่ได้รับมอบหมายหรือตามสภาพการณ์ โดยจะต้องมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ของทบวงมหาวิทยาลัย มีคุณวุฒิตรงตามรายวิชาที่สอน มีความรู้ทั่วไปดี โดยเฉพาะในรายวิชาที่สอน สามารถปฏิบัติการสอนแทนผู้สอนหลักได้ มีความรับผิดชอบ รักความก้าวหน้า และศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมตลอดเวลา เสียสละเวลาเมื่อเพิ่มเติมเนื้อหาหรือข้อบกพร่องของผู้สอน (ที่อาจเกิดขึ้นได้) สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าดีและมีทักษะการใช้สื่อ

1) **หน้าที่หลัก**

- (1) สรุบทบทเรียนและให้คำปรึกษาแนะนำผู้เรียน
- (2) ควบคุมบรรยากาศในการเรียน
- (3) ช่วยเหลือผู้สอนและผู้จัดการรายวิชา ตามที่ได้รับมอบหมาย และตามสภาพการณ์ (เช่น คุมสอบ เก็บรวบรวมงาน ตรวจสอบความถูกต้อง ร่วมกิจกรรม)

2) **บุคคลที่เหมาะสมในการเป็นผู้ช่วยสอน**

- (1) ผู้สอนที่หมุนเวียนทำหน้าที่ตามที่ตกลง
- (2) ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งจากสถาบันโดยเฉพาะ

5.1.2 **ผู้จัดการรายวิชา (Teaching Management)** หมายถึง ผู้ที่บริการและกำกับดูแลการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามกระบวนการ ประสานงานดี ทันสมัย ยอมรับการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการเรียนการสอน ใฝ่รู้ รักความก้าวหน้า ตั้งใจทำงาน

1) **หน้าที่หลัก**

- (1) บริการผู้สอนหลักที่ต้นทาง และผู้ช่วยสอนปลายทาง
- (2) สร้างกลุ่มและทีมงานในสาขาเดียวกัน ประสานงานผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
- (3) ประสานงานระหว่างผู้เรียน และผู้สอนด้านการวัดผลประเมินผล
- (4) ปรับบทบาทได้ดีทั้ง TM ผู้สอน และ TA
- (5) กำกับดูแลการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามกระบวนการ
- (6) ร่วมประชุมวางแผน และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกับผู้สอน
- (7) จัดสัมมนาเนื้อหาวิชาและประเมินผล

2) บุคคลที่เหมาะสมเป็นผู้จัดการรายวิชา

(1) ผู้สอนที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่มผู้สอน

5.1.3 ผู้ประสานงาน (coordinator) หมายถึง ผู้รู้และเข้าใจระบบการเรียนการสอนทางไกล ทั้งหลักสูตร เนื้อหาหลัก เทคนิคการถ่ายทอด สิ่งื่ออำนวยความสะดวก มีทักษะการสื่อสารที่ดี และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความรับผิดชอบ กระตือรือร้น เสียสละ ทำงานเป็นระบบ และมีความยืดหยุ่นติดต่อได้ง่าย ผ่านโทรศัพท์ หรือ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์

1) หน้าที่หลัก

- (1) ประสานงานทุกด้านเพื่อให้มีการเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์
- (2) ประสานงานระหว่างองค์กรทั้งภายในและภายนอก
- (3) ประสานงานระหว่างผู้เรียนและผู้สอน
- (4) ประสานงานระหว่างผู้สอน ช่างเทคนิค และผู้ประสานงานแต่ละ Site
- (5) ติดตามและประเมินผล
- (6) จัดเตรียม วางแผน และประชุมกำหนดภาระหน้าที่ให้ผู้ร่วมงาน

2) บุคคลที่เหมาะสมเป็นผู้ประสานงาน

- (1) บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งจากสถาบัน

5.1.4 อาจารย์สอนเสริม คือ ผู้มีความรู้ในเนื้อหาที่จะสอนโดยจบสาขาที่สอนและตามเกณฑ์ ที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนด หรือมีความรู้เฉพาะทาง มีประสบการณ์ในการสอน สามารถใช้ภาษาอธิบายเข้าใจง่ายและสามารถประยุกต์ใช้หลักจิตวิทยาได้ดี

1) หน้าที่หลัก

- (1) สรุปบททบทวนบทเรียนเพิ่มเติมจากผู้สอนทางไกล และสอนเสริมแก่ผู้ที่ยังไม่เข้าใจ
- (2) ชี้แนะให้ผู้เรียนทางไกลศึกษาความรู้เพิ่มเติมนอกเหนือรายละเอียดเนื้อหาวิชาหลัก
- (3) ให้คำแนะนำแหล่งความรู้ใหม่ และให้คำปรึกษาวิธีการเรียนทางไกล
- (4) ประสานงานกับผู้เรียนทางไกลตามวัตถุประสงค์ของบทเรียน
- (5) ให้คำแนะนำทางวิชาการแก่ผู้เรียนทางไกลที่มีปัญหา
- (6) สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม
- (7) ให้กำลังใจผู้เรียนทางไกล

- 2) บุคคลที่เหมาะสมในการสอนเสริมทางไกล
  - (1) วิทยากรเฉพาะทาง
  - (2) กลุ่มอาจารย์ผู้สอนทางไกลในวิชาที่สอน
  - (3) ผู้ประสานงานรายวิชาที่สอน

5.1.5 ผู้ให้คำปรึกษา หมายถึง ผู้ความรู้ตรงสาขาวิชาที่เปิดสอน หรือด้านการให้คำปรึกษา มีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหลักสูตร วิธีเรียนทางไกล รู้หลักจิตวิทยา และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกฝ่าย รู้ถึงธรรมชาติของการเรียนทางไกลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ ไม่มีอคติ และเก็บรักษาความลับได้ ใจเย็น โอบอ้อมอารี เป็นมิตร เสียสละ มีความจริงใจที่จะช่วยเหลือผู้เรียน รู้และเข้าใจนโยบายของสถาบันที่สอนทางไกล

- 1) หน้าที่หลัก
  - (1) ให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียนทุกเรื่อง เมื่อมีปัญหาการเรียนการสอนทางไกลรวมถึงปัญหาด้านจิตวิทยา
  - (2) ช่วยเหลือผู้เรียนแก้ปัญหา โดยเน้นให้ผู้เรียนช่วยเหลือตนเอง
  - (3) สร้างเสริมทัศนคติ และทักษะที่จำเป็นในการเรียนการสอนทางไกลแก่ผู้เรียนทางไกล
  - (4) วางแผนการเรียน เอื้ออำนวยผู้เรียนตามความต้องการ และร่วมสังเกตการสอน
- 2) บุคคลที่เหมาะสมในการให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียนทางไกล
  - (1) อาจารย์สอนเสริม
  - (2) ผู้ช่วยสอน
  - (3) ผู้จัดการสอน
  - (4) อาจารย์ที่ปรึกษา
  - (5) อาจารย์ผู้สอนทางไกล
  - (6) ฝ่ายแนะแนวในสถาบันที่สอนทางไกล (ตำแหน่งเฉพาะ)

5.1.6 ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ หมายถึง ผู้มีคุณวุฒิด้านที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสื่อ ผ่านการอบรมด้านสื่ออย่างดี และชวนขวนขวายหาความรู้อยู่ตลอดเวลา เชี่ยวชาญเรื่องสื่ออย่างดี ประสบการณ์การออกแบบสื่อการสอน มนุษย์สัมพันธ์ดี และมี ใจรักด้านบริการ อดทน ใจเย็น มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เข้าใจความต้องการของผู้สอนด้านสื่อ มีความรับผิดชอบสูง

- 1) หน้าที่หลัก
  - (1) ออกแบบ และพัฒนาสื่อการเรียนการสอนทางไกล
  - (2) บริหารและจัดการด้านสื่อทางไกล

- (3) จัดหาสื่อทางไกลที่เหมาะสม
  - (4) ให้คำแนะนำการเลือกใช้ การผลิต และประเมินสื่อทางไกล
  - (5) จัดอบรมผู้สอนทางไกลด้านการใช้สื่อ
  - (6) ดูแลรักษาสื่อ และปรับปรุงแก้ไขให้ทันต่อเหตุการณ์
(ตามความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง)
- 2) บุคคลที่เหมาะสมในการเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ
    - (1) นักวิชาการโสตทัศนศึกษา
    - (2) ตัวแทนของบริษัท ร้านค้า

5.1.7 ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา หมายถึง ผู้รอบรู้ รู้จำ รู้กว้างเชี่ยวชาญในเนื้อหาเฉพาะด้าน และได้รับการยอมรับ ประสพการณ์สูง ประสพการณ์ตรง และ ศึกษาค้นคว้าตลอดเวลา และ ยอมรับการเปลี่ยนแปลง

- 1) หน้าที่หลัก
  - (1) ให้คำปรึกษา/เสนอแนะเนื้อหา
  - (2) วิเคราะห์และตรวจสอบเนื้อหา
  - (3) ร่วมประชุมวางแผนการสอน
  - (4) ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาในตำรา เอกสารคำสอน
- 2) บุคคลที่เหมาะสมในการเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา
  - (1) นักวิชาการเฉพาะด้าน
  - (2) วิทยากรท้องถิ่น ระดับชาติ นานาชาติ

5.1.8 ที่ปรึกษาทางวิชาการ หมายถึง ผู้ที่มีความเข้าใจในธรรมชาติวิชา/สาขาที่สอนทางไกล มีประสบการณ์ตรงด้านการเรียนการสอนทางไกล มีวิสัยทัศน์ และมีความรับผิดชอบ รอบรู้วิชาการ ใฝ่รู้ มีคุณธรรม ใจกว้าง มีจิตเมตตา เสียสละ และรักการให้คำปรึกษา

- 1) หน้าที่หลัก
  - (1) ให้คำปรึกษาทางวิชาการ และการจัดกิจกรรมแก่ผู้เรียนทางไกล
  - (2) จัดแหล่งความรู้เฉพาะด้าน
  - (3) ร่วมประเมินผลและติดตามผลการเรียนการสอน
  - (4) ประสานงานระหว่างสถาบันกับผู้เรียน
  - (5) ชี้แนะผู้เรียนถึงวิธีเรียนอย่างมีความสุข
- 2) บุคคลที่ควรเป็นที่ปรึกษาวิชาการ
  - (1) ผู้ให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียนทางไกล

- (2) ผู้ช่วยสอน
- (3) ผู้ประสานงานรายวิชา
- (4) ผู้ได้รับการแต่งตั้งจากสถาบัน
- (5) อาจารย์ผู้สอนทางไกล
- (6) อาจารย์ในสาขาวิชา

5.1.9 **ช่างเทคนิค** หมายถึง ผู้มีความรู้ด้านการจัดการ ควบคุม และแก้ปัญหาเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ถ่ายทอดบทเรียน เป็นผู้เรียนรู้ และศึกษาความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องตลอดเวลา มีความคล่องตัวสูง กระตือรือร้น เข้าใจความต้องการของผู้สอน สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี สามารถผลิต และใช้สื่อได้ ชยัน ซื่อสัตย์ อดทน มนุษย์สัมพันธ์ดี โดยสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือจบ ปวส. แต่มีประสบการณ์ดี

1) หน้าที่หลัก

- (1) ปฏิบัติงานตามบทบาทที่กำหนดในภาระงาน
- (2) ดูแล/ทดสอบ/ควบคุมอุปกรณ์การเรียนการสอนทางไกล
- (3) ให้คำแนะนำวิธีการใช้เครื่องมือและสนับสนุนการใช้สื่อเทคโนโลยี
- (4) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- (5) ประสานงานกับผู้สอน/ผู้ช่วยสอน

2) บุคคลที่เหมาะสมเป็นช่างเทคนิค

- (1) บุคคลที่ได้รับแต่งตั้งหรือมอบหมายโดยตรง

หมายเหตุ บุคคลที่เกี่ยวข้องนี้บุคคลหนึ่งอาจมีหลายหน้าที่แต่จะต้องกำหนดหน้าที่ตามข้อตกลงให้ชัดเจน

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ผู้ให้การสนับสนุนการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา ยังรวมถึงบุคคลต่อไปนี้ คือ ผู้บริหารในสถาบันปลายทาง ผู้บริหารของสถาบัน หน่วยพัฒนาทรัพยากรบุคคล บุคลากรประจำโครงการการเรียนการสอนทางไกล หัวหน้าหน่วยงานในชุมชน ผู้ประกอบธุรกิจเอกชน ผู้ปกครอง รัฐมนตรีทบวงมหาวิทยาลัย และ ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย

5.2 **ทรัพยากรเอื้ออำนวยความสะดวกการเรียนการสอนทางไกล** หมายถึง ทรัพยากรที่เกื้อหนุนทรัพยากรบุคคลให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือ

5.2.1 โครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีโทรคมนาคม

5.2.2 โครงสร้างการบริหารจัดการของสถาบัน

- 5.2.3 Internet และ Intranet
- 5.2.4 ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์
- 5.2.5 ศูนย์ฝึกอบรมการใช้เทคโนโลยีและการสอนทางไกล
- 5.2.6 ศูนย์และเทคโนโลยีที่จำเป็นในการผลิตสื่อ
- 5.2.7 เทคโนโลยีช่วยในการถ่ายทอดปฏิสัมพันธ์
- 5.2.8 ซัตรีอม
- 5.2.9 วัตถุประสงค์ประกอบการเรียนการสอน และวัตถุประสงค์บันทึกการเรียนการสอน

5.3 งบประมาณที่ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนทางไกล หมายถึง งบประมาณที่ใช้จ่ายเพื่อให้การเรียนการสอนทางไกลดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

- 5.3.1 ผลิตสื่อการเรียนการสอน เช่น ตำรา เอกสารประกอบการสอน โหมเพจรายวิชา
- 5.3.2 ค่าตอบแทนการสอน (ผู้สอน วิทยากร ...)
- 5.3.3 ค่าล่วงเวลาการปฏิบัติงานของบุคลากร
- 5.3.4 สนับสนุนการวิจัย และประเมินผลการเรียนการสอนทางไกล
- 5.3.5 ค่าใช้จ่ายในการสร้างปฏิสัมพันธ์ (เช่น แฟกซ์ โทรศัพท์)
- 5.3.6 สนับสนุนการประชาสัมพันธ์โครงการ โครงการงานของผู้เรียน
- 5.3.7 ศึกษาดูงานนอกสถานที่ของบุคลากร
- 5.3.8 ค่าวัสดุสิ้นเปลือง
- 5.3.9 สำรองค่าซ่อมบำรุงเทคโนโลยี

5.4 การพัฒนาบุคลากร หมายถึง การพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทางไกลให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากรูปแบบของกิจกรรมการเรียนการสอน และเทคโนโลยีที่ใช้ยังเป็นสิ่งที่ไม่คุ้นเคยสำหรับสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาทางไกลแบบลงทะเบียนเข้าชั้นเรียน อีกทั้งเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สถาบันอุดมศึกษาจึงต้องพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องโดยมีรูปแบบการพัฒนาบุคลากรด้านการเรียนการสอนทางไกลดังนี้

- 5.4.1 รูปแบบการพัฒนาบุคลากรด้านการเรียนการสอนทางไกล ได้แก่ การฝึกอบรม การศึกษาดูงานการเรียนการสอน การประชุมสัมมนา อภิปรายกลุ่ม และ การวิจัยเพื่อประเมินผลการเรียนการสอนทางไกล
- 5.4.2 การฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการเรียนการสอนทางไกล จำแนกได้ดังนี้

1) ผู้สอน

ผู้สอนควรได้รับการอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการสอนทางไกล เทคนิคการผลิตสื่อเพื่อการถ่ายทอดทางไกล การใช้เทคโนโลยี/อุปกรณ์การสอนทางไกล การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ การผลิตเอกสาร ตำราประกอบการสอนทางไกล การใช้ Internet /Intranet การสร้างปฏิสัมพันธ์ทางไกล บุคลิกภาพผู้สอนทางไกล คุณธรรมจริยธรรมผู้สอนทางไกล

2) ผู้เรียน

ผู้เรียนควรได้รับการปฐมนิเทศเพื่อชี้แจงวิธีการเรียน การติดต่อกับผู้สอน การอบรมการใช้เครือข่ายคอมพิวเตอร์ การใช้เทคโนโลยี/อุปกรณ์เพื่อการเรียนการสอนทางไกล การแนะนำการใช้ห้องสมุด การใช้งานคอมพิวเตอร์ เทคนิคการเรียนทางไกล การสร้างโฮมเพจส่วนตัว

3) อาจารย์สอนเสริม

อาจารย์สอนเสริมควรได้รับการอบรมถึง เทคนิคการผลิตสื่อเพื่อการถ่ายทอดทางไกล การใช้เทคโนโลยี/อุปกรณ์การสอนทางไกล การให้คำปรึกษาผู้เรียนทางไกล คุณธรรมจริยธรรม ผู้สอนทางไกล การใช้เครือข่ายคอมพิวเตอร์ (Internet/Intranet) ความรู้ในเนื้อหาของสาขาวิชาที่รับผิดชอบ บทบาทหน้าที่อาจารย์สอนเสริม การพัฒนาคู่มือ

4) ผู้จัดการรายวิชา(Teaching Manager : TM)

ผู้จัดการรายวิชาควรได้รับการรับรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตน การดูแลและการใช้อุปกรณ์การสอนทางไกล เทคนิคการเรียนการสอนทางไกล คุณธรรมจริยธรรม สำหรับผู้สอนทางไกล การสืบค้นข้อมูลผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ การวัดผลและประเมินผล โครงสร้างหลักสูตรและเนื้อหาวิชาในความรับผิดชอบ แนวทางจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทางไกล จิตวิทยา:การเข้าใจมนุษย์ การบริหารจัดการ การวางแผนการสอน

5) ผู้ช่วยสอน (Teaching Assistant : TA)

ผู้ช่วยสอนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเรียนการสอนทางไกล ซึ่งใกล้ชิดกับผู้เรียนทางไกลมาก ผู้ช่วยสอนควรจะรับรู้บทบาทหน้าที่ของตน การดูแลและการใช้อุปกรณ์การสอนทางไกล การวางแผนการสอน เทคนิคการสอนทางไกล การออกแบบผลิตสื่อการสอน คุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้สอนทางไกล การสืบค้นข้อมูลผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ การวัดผลและประเมินผล เทคนิคการควบคุมชั้นเรียน แนวทางจัดกิจกรรมการเรียนทางไกล มนุษย์สัมพันธ์ และการเข้าใจผู้เรียน โครงสร้างหลักสูตร และเนื้อหาในความรับผิดชอบ

6) ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ

เนื่องจากเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อจึงต้องได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับการออกแบบและผลิตสื่อการสอนทางไกล การใช้อุปกรณ์การสอน

ทางไกล ระบบการเรียนการสอนทางไกล กระบวนการจัดกิจกรรมการสอนทางไกล พัฒนาการ เทคโนโลยีการเรียนการสอน การบริหารจัดการสื่อให้มีประสิทธิภาพ การวางแผนการสอน คุณธรรมจริยธรรม โครงสร้างและรายละเอียดเนื้อหาวิชา

7) ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา

ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จในการเรียนการสอน เนื้อหาจะต้องถูกต้อง ทันสมัย ดังนั้นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาจะต้องช่วยระดมสมองอภิปรายเฉพาะด้าน ในประเด็นที่เปลี่ยนแปลง ขอบรมเกี่ยวกับการกำหนดและพัฒนาหลักสูตรทางไกล คุณธรรมจริยธรรม การออกแบบและผลิตสื่อการสอนทางไกล การวางแผนการสอนทางไกล การเขียนบทความ การผลิตเอกสารตำรา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้โปรแกรมสำเร็จรูป (Word Processor) การออกข้อสอบ

8) ที่ปรึกษาวิชาการ

สถาบันอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนทางไกลสาขาสังคมศาสตร์จำเป็นต้องตั้งที่ปรึกษาทางวิชาการสำหรับผู้เรียนทางไกลที่มีต้องการปรึกษาปัญหา ดังนั้นที่ปรึกษาทางวิชาการจึงต้องได้รับการพัฒนาถึงวิธีการให้คำปรึกษาทางไกลตามบทบาทหน้าที่ หลักสูตร และการสอนทางไกล กระบวนการจัดการทางวิชาการ การผลิตสื่อประกอบการสอน การเข้าใจธรรมชาติผู้เรียนและการจัดกิจกรรมเพื่อให้พบปะผู้เกี่ยวข้องกับการสอนทางไกล

9) ผู้ประสานงาน

ผู้ประสานงานควรได้รับการอบรมเกี่ยวกับข้อมูลเนื้อหาของหลักสูตร วางแผนการสอน ข้อมูลหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การบริหารจัดการ การทำงานธุรการ

10) ช่างเทคนิค

ช่างเทคนิคควรได้รับการพัฒนาด้านอุปกรณ์ที่ใช้ในการถ่ายทอดอย่างดี การแก้ปัญหาข้อขัดข้องในเบื้องต้น เทคนิคการสื่อความหมาย การให้คำปรึกษาถึงคุณลักษณะเฉพาะของอุปกรณ์

2. ขั้นตอนของระบบการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา “แผน มน.2544”

จากองค์ประกอบของระบบการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา สามารถกำหนดได้ 8 ขั้นตอน คือ

- ขั้นที่ 1.0 กำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายการเรียนการสอนทางไกล
- ขั้นที่ 2.0 วิเคราะห์เนื้อหาสาระการเรียนการสอนทางไกล
- ขั้นที่ 3.0 วางแผนการเรียนการสอนทางไกล ประกอบด้วย
  - 3.1 กำหนดคุณลักษณะผู้เรียนทางไกล
  - 3.2 กำหนดคุณลักษณะผู้สอนทางไกล
  - 3.3 วางแผนกิจกรรมการเรียนการสอนทางไกล
  - 3.4 วางแผนการใช้เทคโนโลยีการเรียนการสอนทางไกล
  - 3.5 วางแผนด้านปัจจัยเกื้อหนุน
- ขั้นที่ 4.0 เตรียมการเรียนการสอนทางไกล ประกอบด้วย
  - 4.1 ปรับพฤติกรรมเรียนของผู้เรียนทางไกล
  - 4.2 ปรับพฤติกรรมสอนของผู้สอนทางไกล
  - 4.3 เตรียมเนื้อหาสาระ และประสบการณ์กิจกรรมการเรียนการสอนทางไกล
- ขั้นที่ 5.0 ผลิตชุดการเรียนการสอนทางไกล ประกอบด้วย
  - 5.1 สื่อหลัก ประกอบด้วยสิ่งพิมพ์ สื่อประกอบการนำเสนอร่วมกับชุดระบบการประชุมทางไกลโดยวีดิทัศน์ และเครือข่ายคอมพิวเตอร์
  - 5.2 สื่อเสริม ประกอบด้วย คอมพิวเตอร์ช่วยสอน วีดิทัศน์
- ขั้นที่ 6.0 ถ่ายทอดการเรียนการสอนทางไกล ประกอบด้วย
  - 6.1 ถ่ายทอดในห้อง ผ่านระบบการประชุมทางไกล โดยวีดิทัศน์ สิ่งพิมพ์ และสื่อเสริม
  - 6.2 ถ่ายทอดนอกห้อง ผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ สิ่งพิมพ์ และสื่อเสริม
  - 6.3 ปฏิสัมพันธ์ทางไกล ประสานเวลาและไม่ประสานเวลา ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับสื่อ
- ขั้นที่ 7.0 ประเมินการเรียนการสอนทางไกล ประกอบด้วย
  - 7.1 ประเมินพฤติกรรมเรียนของผู้เรียนทางไกล
  - 7.2 ประเมินพฤติกรรมสอนของผู้สอนทางไกล
  - 7.3 ประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนการสอนทางไกล
  - 7.4 ประเมินการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้

ชั้นที่ 8.0 ประกันคุณภาพการเรียนการสอน ประกอบด้วย

8.1 ควบคุมหลักการ ขั้นตอนการจัดกิจกรรมและวิธีการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์

8.2 ติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

8.3 ประเมินการประยุกต์ใช้ความรู้และการยอมรับจากหน่วยงาน

3. รูปแบบระบบการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา “แผน มน.2544”

ระบบการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา ใช้รูปแบบแนวคิดเพื่อนำเสนอขั้นตอนหลัก และขั้นตอนย่อย 8 ขั้นตอน (รูปที่ 5.4) ระบบนี้มีระบบหลัก ชื่อ ระบบการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา “แผน มน.2544” ประกอบด้วยระบบย่อย 3 ระบบ คือ

ระบบย่อย 1: ระบบการสอนทางไกลของผู้สอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา

(ดูรูปแบบหน้า)

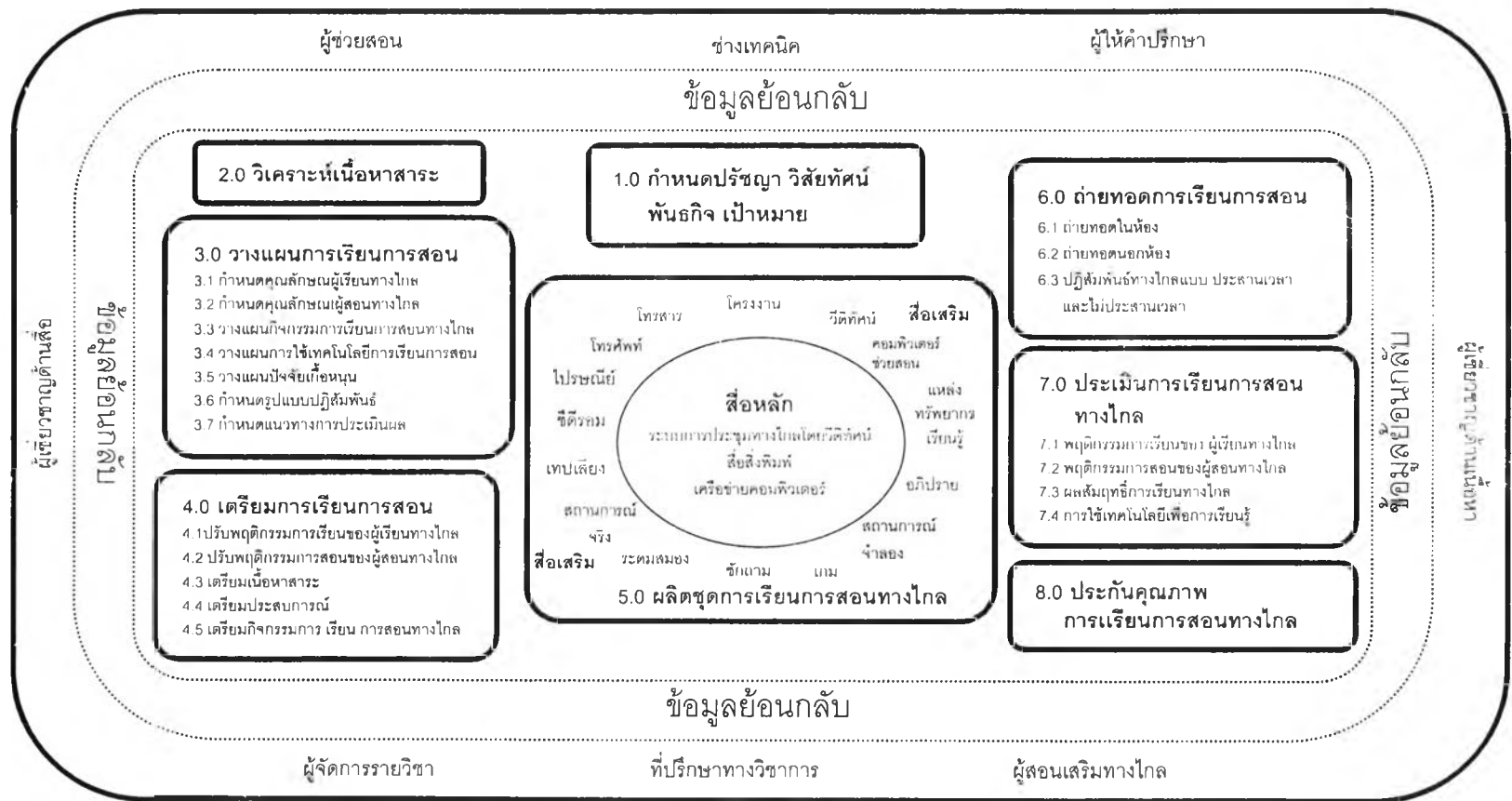
ระบบย่อย 2: ระบบการเรียนทางไกลของผู้เรียนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา

(ดูรูปแบบหน้า)

ระบบย่อย 3: ระบบกิจกรรมการเรียนการสอนทางไกลขณะพบชั้นตามเวลานัดหมาย

(ดูรูปแบบหน้า)

รูปที่ 5.4 รูปแบบระบบการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา "แผน มน.2001"

ระบวย่อย 1 : รูปแบบการสอนทางไกลของผู้สอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา “แผน มน. 2544”

รูปแบบการสอนทางไกลของผู้สอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา “แผนมน.2544” มีลำดับขั้นตอนการสอน ดังนี้ (รูปที่ 5.5)

1. รับรายชื่อผู้ลงทะเบียน

คำอธิบาย เมื่อผู้สอนทางไกลได้รับมอบหมายจากภาควิชา คณะและสถาบันต้นสังกัดให้ดำเนินการเรียนการสอนทางไกล เมื่อผู้สอนได้รับรายชื่อของผู้เรียนทางไกล ผู้สอนจำเป็นต้องทำความรู้จักและหาความต้องการของผู้เรียน เพื่อจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย หมายเหตุ ผู้สอนทางไกลมักได้รับข้อมูลรายชื่อของนิสิตจากงานทะเบียนผ่านผู้ประสานงานหลังจากเปิดภาคเรียนแล้ว จึงส่งผลกระทบต่อกรปรับเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรม ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาจึงควรจัดส่งรายชื่อให้ผู้สอนทางไกลโดยเร็วที่สุดก่อนเปิดภาคเรียนอย่างน้อย 2 สัปดาห์ (สัมภาษณ์ผู้สอน, 2542)

2. ส่งเอกสารแนะนำตัว

คำอธิบาย เมื่อทราบรายชื่อผู้เรียนแล้ว ผู้สอนทางไกลควรแนะนำตนเองให้ผู้เรียนรู้จักและเกิดความคุ้นเคย โดยการส่งเอกสารแนะนำตัวเองในรูปของกระดาษหรือผ่านไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ ไปยังผู้เรียน เช่นเดียวกันผู้สอนจำเป็นต้องรู้จักผู้เรียนเช่นกัน เพื่อประโยชน์ในการสอนทางไกล

วิธีหาความต้องการของผู้เรียนทางไกล

- 1) สัมภาษณ์ความต้องการโดยใช้แบบสอบถามผู้เรียน
- 2) สัมภาษณ์ผู้เรียนผ่านเทคโนโลยี
- 3) สังเกตพฤติกรรมขณะมีการเรียนการสอน
- 4) สอบถามจากผู้ช่วยสอน
- 5) กำหนดให้ผู้เรียนเสนอความต้องการ ผ่านจอภาพ ผ่านจดหมายกระดานสนทนาขณะสอน
- 6) ทำความตกลงร่วมกันก่อนสอน เช่น กิจกรรม การประเมิน

3. รับแบบฟอร์มแนะนำตัวของผู้เรียน

คำอธิบาย ผู้สอนทางไกลจะได้รับแบบฟอร์มแนะนำตนเองจากผู้เรียนทางไกล ผ่านระบบไปรษณีย์ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือจากผู้ช่วยสอน จากนั้นผู้สอนทางไกลจะรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์ผู้เรียนทางไกลในขั้น 4

4. ประชุมวางแผน

คำอธิบาย ก่อนดำเนินการสอน ผู้สอนทางไกลจะต้องประชุมวางแผนร่วมกันระหว่าง ทีมผู้สอน ผู้ช่วยสอน และผู้ประสานงานรายวิชา เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะความคาดหวังของผู้เรียนทางไกล จัดเตรียมแผนการสอนโดยจัดเนื้อหากิจกรรมให้สอดคล้องกับผู้เรียนเรียน จัดทำกรอบแนวคิดร่วมกัน และจัดเตรียมสื่อการเรียนทางไกล คือ เอกสารคำสอน การปรับเนื้อหาและ กิจกรรมในโฮมเพจรายวิชารายวิชา

5. ปฐมนิเทศรายวิชาผ่านระบบการประชุมทางไกลโดยวิดีโอทัศน์

คำอธิบาย ผู้สอนทางไกลทุกคนควรเข้าร่วมกิจกรรมการปฐมนิเทศรายวิชา เพื่อให้ผู้เรียนรู้จัก หากมีผู้สอนทางไกลหลายคนควรมอบหมายให้อาจารย์ท่านใดท่านหนึ่ง หรืออาจจะมอบหมายให้ผู้ที่ทำหน้าที่ผู้ประสานงานเป็นผู้ดำเนินรายการ แนะนำผู้เรียนให้รู้จักทีมผู้สอน ผู้ช่วยสอน ผู้ประสานงาน โฮมเพจรายวิชารายวิชา การติดต่อผู้สอน พร้อมทั้งอธิบายเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชานี้ และแนะนำแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ต่าง ๆ รวมถึงชี้แจงความสำคัญของกรอบแนวคิดการเรียน วิธีการรับกรอบแนวคิดของผู้เรียน

6. ส่งกรอบแนวคิดของบทเรียนให้ผู้เรียนทางไกล

คำอธิบาย กรอบแนวคิดของเนื้อหาแต่ละหน่วย จะเป็นแนวทางการเรียนให้กับผู้เรียนทางไกล เมื่อผู้สอนจัดทำเรียบร้อยแล้ว ควรส่งกรอบแนวคิดให้ผู้เรียนล่วงหน้าอย่างน้อย 1 สัปดาห์ เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษามาล่วงหน้า ก่อนเข้าพบชั้นเพื่อทำกิจกรรมต่อไป การส่งกรอบแนวคิดของเนื้อหาไปยังผู้เรียนสามารถส่งผ่านไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ ไปรษณีย์ ผู้ช่วยสอน และโฮมเพจ ตามข้อตกลง

หากผู้เรียนศึกษาเนื้อหาด้วยตัวเองแล้ว มีประเด็นคำถาม สามารถสอบถามคำถามผู้สอนทางไกลผ่านไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ โทรศัพท์ และไปรษณีย์ นอกจากนี้ผู้สอนสามารถตั้งประเด็นคำถามไปยังผู้เรียนผ่านกระดานสนทนา เพื่อให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นได้

วิธีตั้งคำถามทางไกล

- 1) ถามในสิ่งที่ เป็นบทเรียนและส่วนที่เกี่ยวข้อง
- 2) ถามเชิงกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดความต้องการใ้รู้ศึกษาต่อไป และคิดใช้เหตุผล
- 3) สร้างสถานการณ์ หรือใช้กรณีศึกษาให้คิด แสดงความคิดเห็นได้
- 4) ถามเหตุการณ์ที่ทันสมัย สัมพันธ์กับชีวิตของผู้เรียน
- 5) คำถามต้องชัดเจน มีความหลากหลาย

- 6) ก่อนถามควรสร้างบรรยากาศให้สนุกเป็นกันเองตามธรรมชาติโดยให้ช่วยกันตอบหรือมีตัวเลือก
- 7) ใช้คำถามที่ไม่ยากเพื่อเร้าให้ผู้เรียนตอบ และมีรางวัลของการมีส่วนร่วมในกิจกรรม
- 8) ใช้แบบฝึกเพื่อถาม-ตอบรายบุคคล พร้อมทั้งระบุให้ส่งแบบฝึกเพื่อเน้นให้ผู้เรียนศึกษาเป็นรายบุคคล

วิธีตอบคำถามทางไกล

- 1) ตอบทันทีหากเป็นคำถามระหว่างมีปฏิสัมพันธ์แบบสด โดยคำนึงถึงเวลาที่ใช้
- 2) ตอบสั้น ๆ แต่ชัดเจน เป็นประเด็นหรือขั้นตอน
- 3) ก่อนตอบควรชมเชยหรือขอบคุณผู้ถามที่สนใจ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมโดยระบุที่มาของคำถามเพื่อกระตุ้นผู้เรียนถามต่อไป
- 4) ตอบคำถามลักษณะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่ไม่ได้ถามได้เรียนรู้และมีส่วนร่วมในการคิด
- 5) ตอบคำถามด้วยการตั้งคำถามกลับไปยังผู้เรียนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
- 6) ประมวลคำถามของผู้เรียนเป็นหมวดหมู่ แล้วจึงตอบคำถาม
- 7) บอกแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม และเน้นให้ไปศึกษาต่อ
- 8) ควรมีแรงเสริมของการถามคำถาม เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนตอบคำถาม

7. พบผู้เรียนผ่านระบบการประชุมทางไกลโดยวีดิทัศน์

คำอธิบาย ผู้สอนทางไกลจะต้องพบผู้เรียนทางไกลผ่านจอภาพด้วยระบบการประชุมทางไกลโดยวีดิทัศน์ และดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนตามที่วางแผนเอาไว้ (ดูรูปที่ 5.7) ทั้งนี้ผู้สอนจำเป็นต้องไปก่อนกำหนดอย่างน้อย 15 นาที เพื่อจัดเตรียมความพร้อมรูปแบบของแผนการสอนหรือแผนการถ่ายทอดบทเรียน ควรจะประกอบด้วยโครงสร้างหลัก ชื่อบท ตอนที่ เรื่อง วันเวลา ชื่อผู้สอน กิจกรรมอย่างละเอียดพร้อมระบบผู้รับผิดชอบ สื่อ มุมกล้อง และลักษณะการประเมิน แผนการสอนควรจัดส่งให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ผู้ช่วยสอน ช่างเทคนิค ล่วงหน้า 1 สัปดาห์

วิธีการบรรยายทางไกล

- 1) ใช้สื่อประกอบการบรรยายที่สอดคล้องกับเนื้อหา
- 2) จัดกิจกรรมประกอบการบรรยาย โดยเน้นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม

- 3) อธิบาย และซักถามเป็นรายบุคคล หรือช่วยตอบเป็นกลุ่ม
- 4) กำหนดให้ทำแบบฝึกหัดก่อนและหลังเรียน
- 5) แจ้งจุดประสงค์กระบวนการเรียนการสอน ระบุกิจกรรมก่อนอธิบายเนื้อหา
- 6) มีเอกสารประกอบการบรรยาย
- 7) มอบหมายงานเพื่อกระตุ้นการเรียน และเชื่อมโยงเนื้อหาในครั้งต่อไป หรือให้รายงานเป็นกลุ่ม
- 8) ยกตัวอย่างประกอบการบรรยาย
- 9) ชี้แนะแนวทางการเรียนรู้ โดยบอกแห่งคั่นคว่ำ และการสร้างปฏิสัมพันธ์
- 10) บรรยายเรื่องที่ใกล้ตัว และให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์
- 11) เตรียมความพร้อมโดยการทดสอบสื่อทางไกล
- 12) บันทึกเทปวีดิทัศน์ล่วงหน้า เพื่อให้ผู้เรียนศึกษาล่วงหน้า เมื่อถึงเวลาเข้าชั้นตามนัดหมายจึงบรรยายเพิ่มเติม และสรุปประเด็นร่วมกัน

วิธียกตัวอย่างที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนทางไกล

- 1) สอดคล้องกับเนื้อหา และเป็นปัจจุบันทันเหตุการณ์
- 2) มีความใกล้ตัวผู้เรียน เช่น ในชีวิตประจำวัน ประสบการณ์จริง ท้องถิ่น บุคคลสำคัญ การทำงาน
- 3) ใช้สื่อประกอบการยกตัวอย่าง เช่น ข่าวหนังสือพิมพ์ รายการโทรทัศน์
- 4) สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ ในเชิงบวก และสร้างสรรค์
- 5) ถูกต้องและเป็นທີ່ประจักษ์ เช่น เหตุการณ์จริง งานวิจัย
- 6) ระบุแหล่งค้นคว่ำเพิ่มเติมเพื่อศึกษาด้วยตนเอง

วิธีการอธิบายเนื้อหาผ่านสื่อทางไกล

- 1) ใช้สื่อเอกสารประกอบการอธิบาย เช่น เอกสาร คู่มือ รูปภาพ
- 2) สร้างความเป็นมิตร ยิ้มแย้ม เล่าเรื่องชั้นที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาให้น่าติดตาม
- 3) สรุปประเด็นที่สำคัญ และเรียงลำดับเนื้อหา
- 4) ใช้ตัวอย่างประกอบ ไม่เครียด
- 5) ปรับเนื้อหาให้เป็นปัจจุบัน
- 6) หลีกเลี่ยงการใช้ศัพท์ที่ยากแก่ระดับผู้เรียน
- 7) ชี้นะให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์และมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น

- 8) ระบุแหล่งค้นคว้าตามหัวข้อที่กำหนด
- 9) ใช้วิธีการที่หลากหลายตามเนื้อหา เช่น อธิบายประกอบการสาธิต
กรณีศึกษา

นอกจากนี้ผู้สอนทางไกลควรมีวิธีการจัดการชั้นเรียนทางไกล การควบคุมอารมณ์ และ
ความรู้สึกของตนเอง ดังนี้

วิธีการจัดการชั้นเรียนทางไกลของผู้สอนทางไกล

- 1) กำหนดที่นั่งนิสิต กรณีมีนิสิตมากกว่า 40 คน
- 2) นั่งตามความพอใจ แต่มีกิจกรรมและตรวจสอบผู้เข้าชั้นจากกิจกรรมที่
ทำร่วมกัน
- 3) จัดอุปกรณ์การเรียน ให้พร้อมต่อการเรียน
- 4) แจ้งผู้เรียนจุดประสงค์ทุกครั้ง และแจ้งแหล่งความรู้หรือผู้ให้คำปรึกษา
เพื่อลดความกังวล
- 5) มีเจ้าหน้าที่เทคนิคประจำห้องเรียน และผู้กำกับรายการขณะพบชั้นเรียน
- 6) จัดกลุ่มผู้เรียนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม โดยแยกตามเนื้อหา
เน้นตามประสบการณ์ และบทบาทหน้าที่

วิธีการควบคุมอารมณ์ และความรู้สึกของตนเอง

- 1) สร้างความคุ้นเคยกับการสอนทางไกล เพื่อจะไม่ตื่นเต้นหรือประหม่า
- 2) ยึดหลักจิตวิทยาทำความเข้าใจผู้เรียน และหลักประชาธิปไตย รับฟัง
ความคิดเห็นของผู้เรียน เพื่อดึงความสนใจของผู้เรียน
- 3) ซ้อมสอนเพื่อความมั่นใจในการถ่ายทอดเนื้อหา และแสดงบทบาทผู้นำ
ทางวิชาการ เพื่อให้ได้การยอมรับจากผู้เรียน โดยเน้นการชี้แนะ
- 4) สร้างความรู้สึกที่เป็นสุข แสดงความสดชื่น กระตือรือร้น กระปี้
กระเป่า ยิ้มแย้มเป็นกันเอง ให้ความรู้ด้วยความเต็มใจ
- 5) อุดทน ไม่เครียด ไม่จุนเจียว มีความสุขุมเมื่อมีปฏิสัมพันธ์แบบกลุ่ม
- 6) สร้างอารมณ์ขันให้กับตนเอง

อธิบาย หลังจากดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนแบบพบชั้นตามเวลานัดหมาย
แต่ต่างสถานที่ ผู้เรียนอาจมีข้อคำถามที่ต้องการความชัดเจน สามารถสอบถามผู้สอนทางไกล
ด้วยวิธีต่าง ๆ เช่นเดียวกับข้อ 7

8. ตรวจงานที่มอบหมายให้ผู้เรียนทางไกล

อธิบาย ผู้สอนทางไกลมักจะมอบหมายให้ผู้เรียนไปศึกษา ค้นคว้า หรือปฏิบัติ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลการเรียนทางไกล และให้ผู้เรียนตรวจสอบตนเอง ผู้สอนทางไกล มีวิธีมอบหมายงาน กำหนดวิธีส่งงาน และตรวจงานทางไกล ดังนี้

วิธีการมอบหมายงานทางไกล

- 1) มอบหมายด้วยตัวผู้สอนผ่านสื่อทางไกล เช่น ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ โยมเพจรายวิชา หรือขณะมีปฏิสัมพันธ์ตามเวลานัดหมายผ่านทางไกล
- 2) มอบหมายผ่านผู้ประสานงานรายวิชาหรือผู้ช่วยสอน
- 3) มอบหมายขณะมีกิจกรรมการเรียนการสอน และกำหนดเวลา ส่งให้ชัดเจน
- 4) จัดทำชุดแบบฝึก คู่มือการเรียน รายงานการค้นคว้า เพื่อให้เรียนและทำงานล่วงหน้า
- 5) มอบหมายงานเป็นรายบุคคล และกลุ่มตามแผนที่วางไว้ โดยแจ้งผู้เรียนล่วงหน้าถึงคะแนน
- 6) มอบหมายตามความสนใจหรือความต้องการ โดยให้โอกาสผู้เรียนเลือกหัวข้อ
- 7) กำหนดวิธีปรึกษาผ่านเทคโนโลยี พร้อมทั้งเน้นผู้ช่วยสอนเป็นที่ปรึกษา ให้โอกาสผู้เรียน
- 8) บอกแหล่งค้นคว้า และวิทยากรท้องถิ่น ระดับชาติ หรือนานาชาติ

การกำหนดวิธีส่งงานของผู้เรียนทางไกล

- 1) ส่งงานผ่านเทคโนโลยีเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เช่น ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์
- 2) ส่งเอกสารผ่านไปรษณีย์ ในรูปเอกสารสิ่งพิมพ์ แผ่นดิสก์
- 3) ซีดีรอม
- 4) ผ่านผู้ประสานงานรายวิชาและผู้ช่วยสอน

วิธีตรวจงานของผู้เรียนทางไกล

- 1) ตรวจผ่านหน้าจอคอมพิวเตอร์ด้วยตนเอง หรือมอบหมายให้ผู้ประสานงานหรือผู้ช่วยสอนตรวจ
- 2) ตรวจเอกสาร แบบฝึกหัดด้วยตนเอง หรือให้ผู้เรียนตรวจเองจากแบบเฉลย

- 3) ตรวจงานหลัก ๆ ด้วยตนเอง ส่วนงานย่อย ๆ กำหนดให้ผู้ช่วยสอนช่วยตรวจ
- 4) ประเมินขณะมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน
- 5) เดินทางไปตรวจบางกรณีที่เป็นภาคปฏิบัติ หรือมอบหมายผู้เกี่ยวข้อง

9. ให้ข้อมูลย้อนกลับ

คำอธิบาย เมื่อผู้สอนทางไกลตรวจงานของผู้เรียนทางไกล ควรให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ คือ

การให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียนทางไกล

- 1) ผ่านสื่อ 2 ทาง ได้ตอบโดยตรงผ่านการประชุมทางไกลผ่านวีดิทัศน์ และ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์
- 2) จัดทำกราฟ/ผลงานแสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความก้าวหน้าแก่ผู้เรียน และประกาศให้ทราบ
- 3) ตรวจและคืนแบบฝึกหัดหรืองานเป็นระยะ

วิธีการให้แรงเสริม

- 1) ให้คะแนนหรือยกย่อง ชมเชยการเข้าเรียนสม่ำเสมอ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม ผลงานดี
- 2) มอบหมายการเป็นผู้นำ/ประธานกิจกรรมต่าง ๆ
- 3) แจ้งผลคะแนนทันทีทันใด และประกาศให้ทราบในโฮมเพจรายวิชา

กรณีที่ผู้เรียนมีข้อสงสัยเกี่ยวกับงานหรือเรื่องต่าง ๆ ผู้เรียนสามารถสอบถามผู้สอนได้ตลอดเวลา และเนื่องจากรูปแบบการเรียนการสอนทางไกลตามแนวคิดของสุภาณีเป็นแบบที่บูรณาการสื่อและระบบการถ่ายทอด ผู้เรียนและผู้สอนสามารถมีปฏิสัมพันธ์ และสื่อสารได้ตลอดเวลา ด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

วิธีการสื่อสารกับผู้เรียนทางไกล

- 1) สื่อสารเฉพาะบุคคล ผ่านจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ โทรศัพท์ การคุยผ่านอินเทอร์เน็ต จดหมาย โทรสาร
- 2) สื่อสารตามหน้าที่ผู้สอนทางไกล
  - (1) ส่งสื่อการสอน คือ เอกสารการสอน แบบฝึกหัด ส่งโทรสารงานที่มอบหมายให้ผู้เรียน
  - (2) แนะนำในโฮมเพจรายวิชา

- (3) สนทนาผ่านจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ กระดานข่าว หรือสนทนาถ้ามีการจัดช่วงเวลา
  - (4) ใช้เครื่องมือสื่อสารตามโครงสร้างของเทคโนโลยีในสถาบัน
- 3) ตามโครงสร้างการสื่อสาร
- (1) ทำหน้าที่ผู้ส่งสารโดยรู้จักลักษณะ และธรรมชาติของผู้เรียนทำหน้าที่ผู้รับสาร
  - (2) วิเคราะห์เนื้อหา และพิจารณาเนื้อหาจากแหล่งต่าง ๆ ให้ผู้เรียนหรือผู้รับสารเหมาะสม
  - (3) พิจารณาช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสม และเลือกสื่อทางไกล
  - (4) กำจัดสิ่งรบกวนขณะการถ่ายทอด พร้อมบันทึกข้อมูล ภาพ เสียง กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแก้ไขข้อบกพร่อง

วิธีการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนทางไกล

- 1) ทักทายสอบถามปัญหา และความต้องการของผู้เรียน
- 2) พุดคุยโต้ตอบเป็นระยะ ๆ ตอบสนองกันดี
- 3) แสดงความรู้สึกเห็นใจ เอาใจใส่ ใส่ใจต่อความรู้สึก
- 4) กิจกรรมนันทนาการ/กลุ่มสัมพันธ์
- 5) เปิดโอกาสให้ติดต่อในรูปแบบต่าง ๆ ให้บทบาทผู้เรียนมาก
- 6) เดินทางไปพบผู้เรียนด้วยตนเองเป็นครั้งคราว

10. บันทึกผลงานของผู้เรียนในแฟ้มประเมินผลงาน

คำอธิบาย ผู้สอนทางไกลควรบันทึกผลงานของผู้เรียนในแฟ้มประเมิน เพื่อให้ผู้เรียนทางไกลตรวจสอบผลงานของตนได้ ซึ่งหมายถึงบรรจุไว้ในโฮมเพจรายวิชารายวิชา

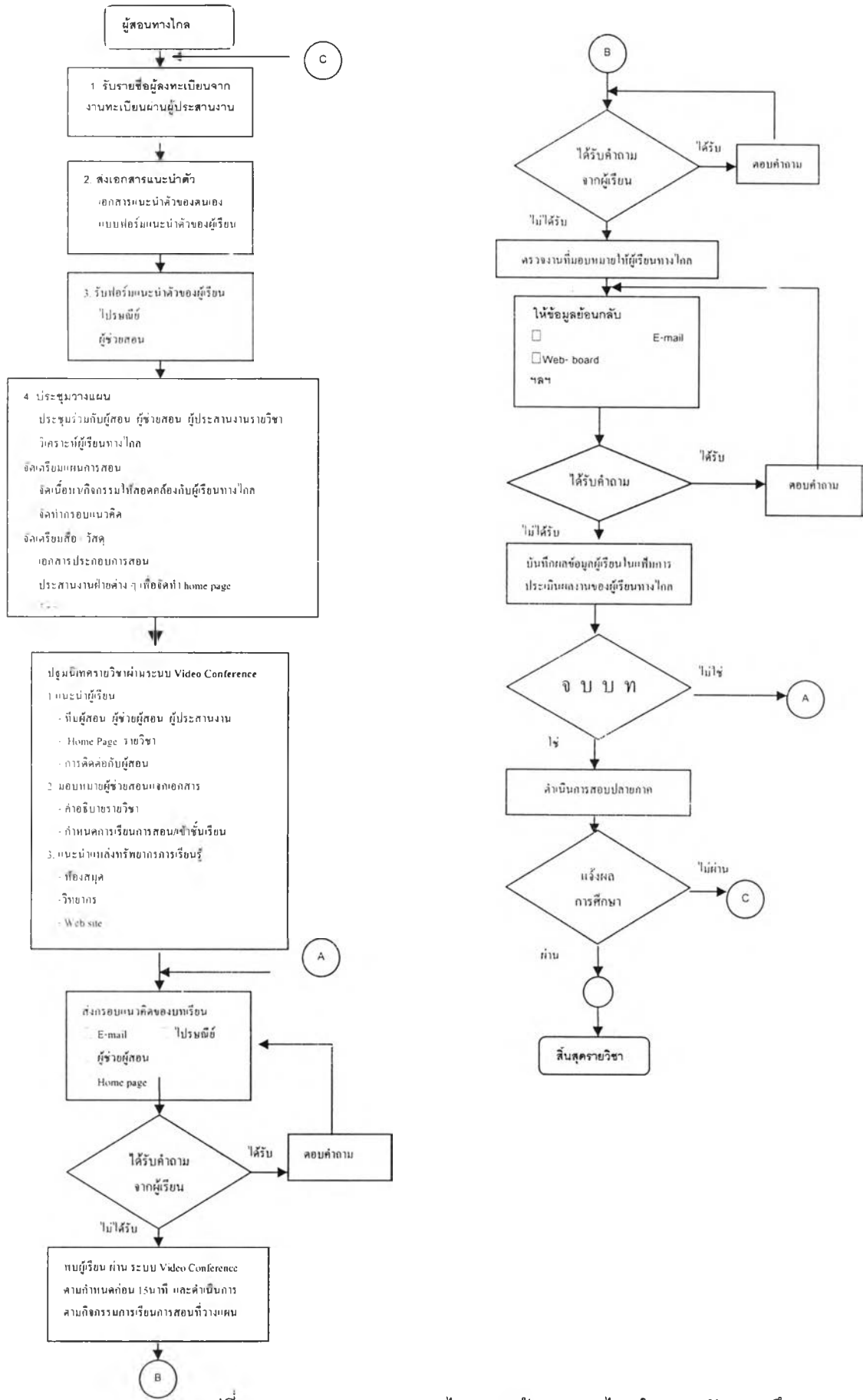
เนื่องจากขั้นตอนที่ 6-13 เป็นขั้นตอนของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ หากจบหน่วยและมีหน่วยต่อไปให้ไปเริ่มกิจกรรมที่จุด A แต่ถ้าจบบทเรียนสุดท้ายจะดำเนินการสอบปลายภาค

11. ดำเนินการสอบปลายภาคและตัดสินผลการเรียน

คำอธิบาย การสอบปลายภาคของผู้เรียนทางไกลยังคงเป็นการนัดวัน เวลา และสถานที่สอบ มีกรรมการคุมสอบ ซึ่งอาจจะเป็นผู้ช่วยสอน หรือตามที่สถาบันกำหนด แม้ว่าจะดำเนินการสอบบนเครือข่ายได้ แต่ยังไม่สามารถดำเนินการในขณะนี้ คาดว่าในอนาคตผู้เรียนสามารถสอบที่ใดก็ได้ และแจ้งผลการศึกษา ผู้สอนทางไกลมีวิธีการประเมินผลการเรียนการสอนทางไกลหลายวิธี และแจ้งผลการเรียนเป็นรายบุคคลผ่านไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ของสถาบันอุดมศึกษา

วิธีการประเมินผลการเรียนการสอนทางไกล

- 1) ประเมินผลสัมฤทธิ์
  - (1) ประเมินโดยผู้สอน ผู้ช่วยสอน เช่น แบบทดสอบย่อยกลางภาค และปลายภาค งานที่มอบหมาย การปฏิบัติ การถามตอบในชั้น การประเมินก่อนเรียนหลังเรียน
  - (2) ประเมินโดยผู้เรียนเอง และให้สมาชิกในกลุ่มประเมิน
- 2) ประเมินพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลง
  - (1) ใช้แบบประเมินพฤติกรรม
  - (2) สังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน เช่น การซักถาม และการแสดงความคิดเห็น การเข้าชั้นเรียน การตั้งใจเรียน ประเมินขณะมีปฏิสัมพันธ์ การมีปฏิสัมพันธ์ผู้สอน การตรงต่อเวลา การนำความรู้ไปใช้ สังเกตบทบาทผู้นำ/ผู้ตาม ความสามารถแก้ปัญหา
- 3) ประเมินการเปลี่ยนแปลงความคิด ความรู้สึก เจตคติ และพฤติกรรม
- 4) ผู้เรียน โดยการสัมภาษณ์ สังเกต นำไปใช้หรือไม่ กระบวนการกลุ่ม การร่วมกิจกรรมกับเพื่อน การจดบันทึก
- 5) ประเมินผู้สอน โดยใช้แบบประเมินผู้สอน
- 6) ประเมินกระบวนการ ประเมินกิจกรรม โดยการสังเกตการสนทนา การสังเกตความพอใจ การควบคุมชั้นเรียน
- 7) ประเมินสื่อ โดยประเมินความสอดคล้องกับเนื้อหา

รูปที่ 5.5 ระบบการสอนทางไกลของผู้สอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา

ระบบย่อย 2 : รูปแบบการเรียนทางไกลของผู้เรียนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา “แผน มน. 2544”

รูปแบบการเรียนทางไกลของผู้เรียนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา “แผน มน. 2544” มีลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ ดังนี้ (รูปที่ 5.6)

1. ลงทะเบียน

ผู้เรียนทางไกลจะลงทะเบียนเรียนวิชาต่าง ๆ ตามขั้นตอนของสถาบัน ที่สถาบันปลายทาง หรือลงทะเบียนผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ โดยผู้เรียนสามารถศึกษาขั้นตอนการลงทะเบียน จากคู่มืออิเล็กทรอนิกส์หรือ โฮมเพจรายวิชาของสถาบัน และขอรับคำปรึกษาผ่านโทรศัพท์ ไปรษณีย์ อิเล็กทรอนิกส์ และ กระดานสนทนา

2. รับเอกสารแนะนำตัว

คำอธิบาย เมื่อผู้เรียนทางไกลลงทะเบียนรายวิชาใด ผู้เรียนจะได้รับเอกสารแนะนำตัวของผู้สอน ประกอบด้วยรายละเอียดคือชื่อ สถานที่ติดต่อไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาที่รับผิดชอบ ความเชี่ยวชาญ ชื่อเว็บไซต์ของรายวิชา และสถานที่พบชั้นเรียนทางไกลผ่านระบบการประชุมทางไกลผ่านวิดีโอ การแนะนำตัวเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักผู้สอนและรายละเอียดของวิชา ผู้เรียนจะเกิดความคุ้นเคย และรู้สึกว่าคุณเองมีความสำคัญ ได้รับความสนใจจากผู้สอนและสถาบัน นอกจากนี้ผู้เรียนจะรู้จักผู้สอนผ่านเอกสารและเว็บไซต์ของวิชาแล้ว ผู้สอนจำเป็นต้องรู้จักผู้เรียนเช่นกัน ดังนั้นผู้เรียนจะได้รับแบบฟอร์มแนะนำตัวของผู้เรียน เพื่อกรอกและส่งคืนให้กับผู้สอนผ่านไปรษณีย์ ผู้ช่วยสอน และ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์

ปัญหาที่มักเกิดขึ้น ในการเรียนการสอนทางไกล คือ ความไม่คุ้นเคยของผู้เรียนและผู้สอน และข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนทางไกลโดยเฉพาะ ความต้องการและความคาดหวังของผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลมาปรับใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน ระบบนี้จึงมีขั้นตอนการหาความต้องการและความคาดหวังของผู้เรียนโดยใช้แบบฟอร์มแนะนำตัวผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียด คือ ชื่อสถานที่ติดต่อภูมิปัญญา ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ ความคาดหวังที่มีต่อรายวิชา

หมายเหตุ รายละเอียดในเอกสารแนะนำตัวของผู้สอน และผู้เรียน สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมของรายวิชา

3. กรอกและส่งเอกสารแนะนำตัว

คำอธิบาย เมื่อผู้เรียนทางไกลได้รับแบบฟอร์มแนะนำตัวเองและกรอกเรียบร้อยแล้ว ให้ส่งเอกสารผ่านไปรษณีย์ ผู้ช่วยสอน ควรให้ส่งตามเวลาที่กำหนดเพื่อโยนต่อผู้เรียนในกิจกรรมการเรียนการสอน

4. **ปฐมนิเทศรายวิชาผ่านระบบการประชุมทางไกลโดยวีดิทัศน์**

มีขั้นตอนย่อย 3 ขั้นตอน คือ

- 4.1 รับคำแนะนำ
- 4.2 รับเอกสารจากผู้ช่วยสอน
- 4.3 แนะนำแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้

คำอธิบาย การปฐมนิเทศรายวิชา ผ่านระบบการประชุมทางไกลผ่านวีดิทัศน์ จะเป็นแนวทางสำหรับผู้เรียนเกี่ยวกับการเรียน โดยผู้เรียนจะรู้จักทีมผู้สอน ผู้ช่วยสอน ผู้ประสานงานผ่านจอภาพ รู้องค์ประกอบของโฮมเพจรายวิชา วิธีการติดต่อกับผู้สอน พร้อมทั้งรับเอกสารคำอธิบายรายวิชา กำหนดการเรียนการสอน การเข้าชั้นเรียนเพื่อพบกลุ่มจากผู้ช่วยสอน รวมถึงรับคำแนะนำแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ วิทยากร เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง

หมายเหตุ ผู้เรียนสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จากโฮมเพจรายวิชาในอนาคต การพึ่งพาตนเองของผู้เรียนมีมากขึ้น ประกอบกับความสามารถของเทคโนโลยีสารสนเทศสูงขึ้น การปฐมนิเทศรายวิชาสามารถดำเนินการผ่านระบบการประชุมทางไกลผ่านคอมพิวเตอร์ทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

5. **รับกรอบแนวคิดของบทเรียน**

6. **ศึกษากรอบแนวคิดด้วยตัวเองและค้นคว้าสาระเพิ่มเติม**

คำอธิบาย กรอบแนวคิดของบทเรียน เป็นเครื่องมือสำหรับผู้เรียนที่ใช้ศึกษาล่วงหน้า ประกอบด้วยข้อคำถามที่ครอบคลุมเนื้อหาของแต่ละหน่วย ผู้เรียนสามารถรับกรอบแนวคิดของบทเรียนผ่านแหล่งต่าง ๆ แหล่งใดแหล่งหนึ่ง ขึ้นอยู่กับการเลือกของผู้เรียนเองคือ โฮมเพจรายวิชา ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ และผู้ช่วยสอน หลังจากนั้นผู้เรียนจะศึกษากรอบแนวคิดด้วยตนเอง และค้นคว้าสาระเพิ่มเติมตามความสนใจ หากมีข้อคำถามผู้เรียนสามารถสอบถามปัญหาโดยติดต่อกับผู้สอน ผู้ช่วยสอน หรือวิทยากร ผ่านไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ โทรศัพท์ และไปรษณีย์

7. **เข้าชั้นเรียนตามเวลานัดหมาย**

คำอธิบาย เมื่อถึงกำหนดเข้าชั้นเรียนตามเวลานัดหมาย ผู้เรียนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนผ่านระบบการประชุมทางไกลโดยวีดิทัศน์ ทั้งนี้หากผู้เรียนไม่สามารถเข้าชั้นเรียนตามเวลา ผู้เรียนสามารถศึกษาหรือค้นคว้าจากวีดิทัศน์ และโฮมเพจรายวิชาได้ (รูปที่ 5.7)

8. ส่งงานที่ได้รับมอบหมาย

คำอธิบาย เพื่อให้การประเมินผลการเรียนการสอนทางไกลบรรลุวัตถุประสงค์ เมื่อผู้เรียนทางไกลได้รับมอบหมายงานจากผู้สอน ผู้เรียนทางไกลสามารถส่งงานที่ได้รับมอบหมายจากผู้สอนทางไกลผ่านผู้ช่วยสอน หรือ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสะดวกของผู้เรียน

9. ได้รับข้อมูลย้อนกลับ

คำอธิบาย เมื่อผู้เรียนทางไกลส่งงานที่ได้รับมอบหมายแล้ว จะได้รับงานคืนและทราบข้อมูลย้อนกลับ ได้รับความคิดเห็นเกี่ยวกับงานนั้น เช่น คำชมเชย ข้อควรปรับปรุง ตลอดจนมั่นใจว่าตนผ่านการประเมินในขั้นนี้หรือไม่

กรณีที่ผู้เรียนทางไกลได้ข้อมูลย้อนกลับจากผู้สอนทางไกล หากผู้เรียนมีข้อสงสัยหรือคำถามสามารถสอบถามผ่านไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ โทรศัพท์ หรือผู้ช่วยสอน

10. บันทึกผลงานในแฟ้มสะสมผลงาน

คำอธิบาย เมื่อได้รับงานคืน ผู้เรียนควรจัดเก็บชิ้นงานนั้น และบันทึกผลการเรียนในแฟ้มสะสมผลงานของตนเอง เนื่องจากขั้นตอนที่ 4-11 เป็นขั้นตอนการพบชั้นในแต่ละหน่วย หากจบหน่วยและมีหน่วยต่อไปจะเริ่มกิจกรรมที่จุด A แต่ถ้าจบบทเรียนสุดท้ายจะดำเนินการสอบปลายภาคเป็นรายบุคคล

11. สอบปลายภาคเป็นรายบุคคลและรับทราบผลการเรียน

คำอธิบาย การสอบปลายภาคของผู้เรียนทางไกล ในระบบนี้ยังคงสอบโดยใช้ข้อสอบบนกระดาษด้วยเหตุผลว่า ยังไม่สามารถควบคุมการสอบบนเครือข่าย และต้องใช้เวลาในการพัฒนาข้อสอบ ดังนั้น การสอบปลายภาคจึงเป็นการสอบแบบนัดวันสอบในตาราง อย่างไรก็ตามในอนาคตคาดว่า การสอบปลายภาคจะปรับรูปแบบเป็นการสอบบนเครือข่ายที่ผู้เรียนสามารถสอบที่สถาบันปลายทางหรือจากที่ใดก็ได้ ผู้เรียนทางไกลจะรับทราบผลการเรียนของตนได้หลายวิธี คือ ผ่านเครือข่ายของมหาวิทยาลัย ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ จากผู้สอน และป้ายประกาศที่สถาบันปลายทาง ทั้งนี้หากผู้เรียนไม่ผ่านจะต้องเริ่มลงทะเบียนใหม่ ที่จุด C

จากขั้นตอนดังกล่าวผู้เรียนจะต้องเตรียมตัวเองก่อนเรียน ระหว่างเรียนด้วยการเตรียมสื่อและสิ่งอำนวยความสะดวกก่อนเรียนและระหว่างเรียนทางไกล คือ

- 1) เตรียมสื่อทุกชนิดให้พร้อม
- 2) ศึกษาโครงสร้างหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา แผนการสอนและบทเรียน โดยศึกษาค้นคว้าล่วงหน้า
- 3) เตรียมคำถามที่ต้องการหรือสงสัย และข้อเสนอแนะต่าง ๆ

- 4) เตรียมความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
- 5) เตรียมเข้าสู่กิจกรรม/แผนการเรียนอย่างเป็นขั้นตอนตามที่ผู้สอนกำหนด เช่น
ตอบคำถามในแบบฝึกหัด การจัดทำรายงาน

ส่วนการปฏิบัติตนเมื่อจบบทเรียน คือ

- 1) สรุปเนื้อหาโดยจัดทำเอกสารสรุปการเรียนรู้
- 2) พยายามมีส่วนร่วมโดยการซักถามปัญหา แสดงความคิดเห็น
- 3) ประเมินตนเอง และสื่อเพื่อปรับปรุง
- 4) ส่งงานที่ได้รับมอบหมาย

ผู้เรียนทางไกลจะต้องมีความใส่ใจในการเรียนด้วยตนเองมาก และพฤติกรรมบ่งบอกถึงการใส่ใจในการเรียนการสอนทางไกลของผู้เรียน คือ

- 1) เข้าชั้นเรียนตามกำหนดสม่ำเสมอ และตรงเวลา ซึ่งมอบหมายให้ผู้ช่วยสอนหรือผู้ควบคุมชั้น
- 2) มีปฏิสัมพันธ์โดยซักถามผู้สอน ผู้ช่วยสอน และผู้ประสานงานรายวิชา ถึงประเด็นที่ไม่เข้าใจ หรือไม่ชัดเจนเนื้อหาทันทีที่มีโอกาส
- 3) ทำงาน หรือร่วมกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายอย่างตั้งใจ และส่งงานที่ได้รับมอบหมายอย่างครบถ้วนและตรงเวลา
- 4) ตั้งใจเรียน โดยฟังคำบรรยายทางไกล จดบันทึกเนื้อหาขณะเข้าชั้นเรียนทางไกล ทำบทสรุปเนื้อหาของตนเอง
- 5) เตรียมตัวโดยศึกษาเอกสารและที่เกี่ยวข้องประกอบการเรียน เช่น จากห้องสมุด เครือข่ายคอมพิวเตอร์ล่วงหน้า
- 6) มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เอาใจใส่ต่อการเรียน มีผลการเรียนดี มั่นใจว่าจะจบ และได้รับประโยชน์จากการเรียน

ขณะเรียนทางไกลผู้เรียนควรมีพฤติกรรมกำกับการมีปฏิสัมพันธ์ทางไกล โดย

- 1) ซักถามผู้เกี่ยวข้องทันทีที่มีปัญหาในการเรียน
- 2) สื่อสาร 2 ทางทุกครั้งที่มีโอกาส ผ่านสื่อทางไกลตามเวลานัดหมาย
- 3) เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนทางไกลอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ผู้เรียนจำเป็นต้องมีการปรับตัวสำหรับการสื่อสารทางไกล ด้วยวิธีต่อไปนี้

- 1) ศึกษาวิธีการใช้สื่อทางไกล และเลือกช่องทางการสื่อสารของตนเหมาะสม
- 2) เตรียมตัวให้พร้อมทุกคนก่อนเข้าชั้นเรียน
- 3) ฝึกการศึกษา และแสวงหาความรู้ ศึกษาด้วยตนเองมากกว่ารอรับความรู้

- 4) แก้ปัญหาหากมีสิ่งขัดข้อง โดยปรับสภาพการเรียนรู้ตามสื่อ
- 5) ตอบสนอง และมีผลการเรียนดี
- 6) จัดแบ่งเวลาให้เหมาะสม
- 7) ปรับตัวโดยการโต้ตอบมากขึ้น

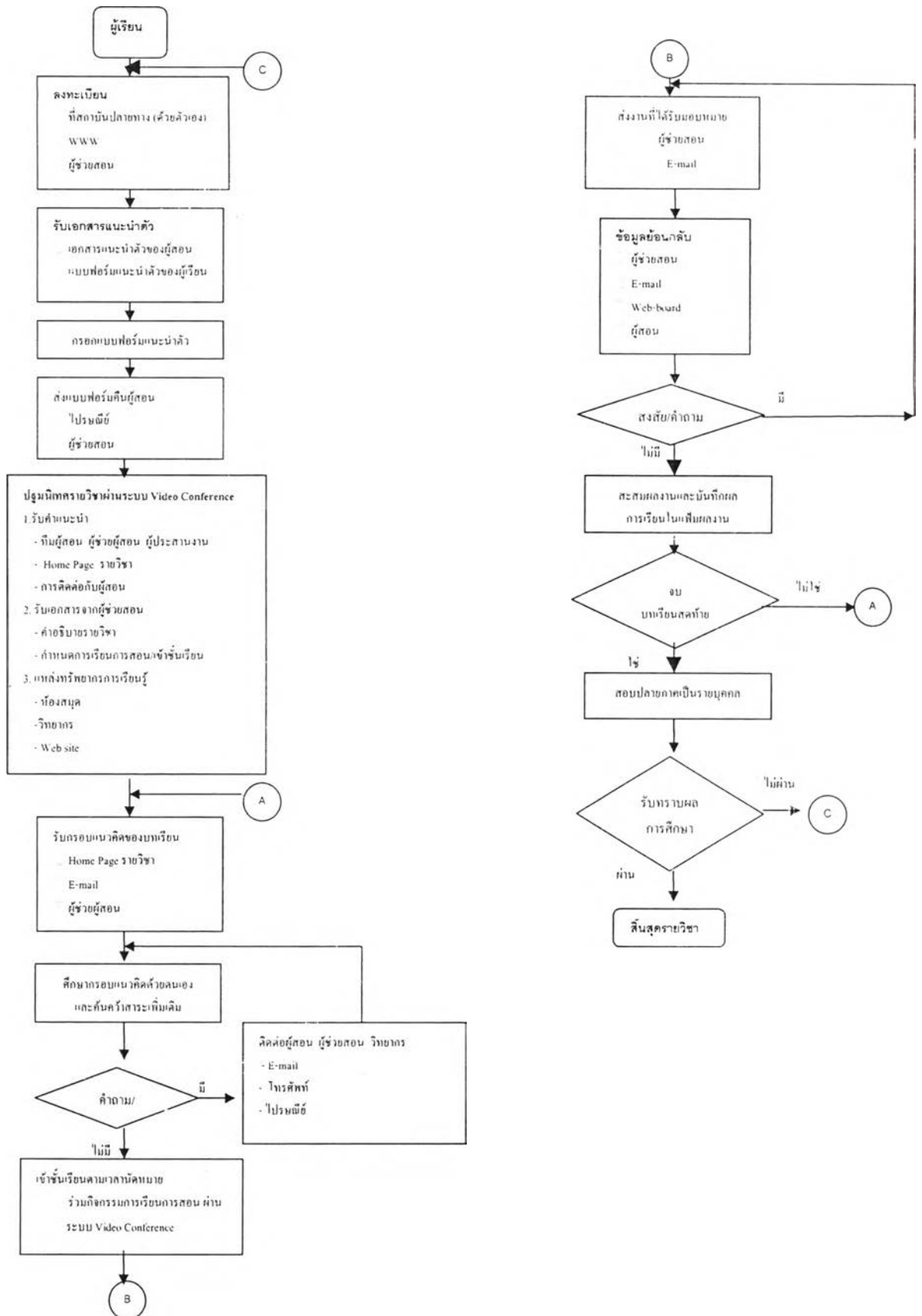
เมื่อผู้เรียนศึกษาเนื้อหาสาระและเชื่อมโยงเนื้อหาการเรียนทางไกลด้วยตนเอง ซึ่งจะเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติของผู้เรียนแต่ละคน และวิธีการเชื่อมโยงเนื้อหาของผู้เรียนสามารถปฏิบัติโดย

- 1) ศึกษาแผนการเรียนและค้นคว้าด้านเนื้อหาเพิ่มเติมล่วงหน้า
- 2) ทบทวนเนื้อหาก่อนเรียนเนื้อหาใหม่
- 3) นำเสนอผลงานของตนผ่านสื่อต่าง ๆ
- 4) แนะนำแหล่งค้นคว้าที่ตนศึกษาต่อผู้สอนและผู้เรียนอื่น
- 5) การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและงาน
- 6) เชื่อมโยงจากการทำแบบทดสอบหลังเรียน
- 7) จากการออกแบบกิจกรรมของผู้สอนเพื่อการเชื่อมโยงกิจกรรม

ผู้เรียนทางไกลจำเป็นต้องมีการจัดสรรเวลาเรียนทางไกลของตนเอง เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการเรียนทางไกล โดย

- 1) จัดตารางเวลาอย่างชัดเจน และเรียงลำดับความสำคัญ ความเร่งด่วนของงาน การใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ เช่น ศึกษาเพิ่มเติม เข้าร่วมวิชาการ
- 2) ตั้งใจปฏิบัติตามเวลาที่กำหนด และยืดหยุ่นตามความเหมาะสม แม้ว่ามีเหตุการณ์ที่ไม่สามารถปฏิบัติตามเวลาได้ ต้องจัดหาเวลามาชดเชย
- 3) แบ่งเวลาตามที่สถาบันกำหนดและผู้สอนมอบหมายเพื่อติดตามงาน ส่วนเนื้อหาจะศึกษาตามความสะดวก

รูปที่ 5.6 รูปแบบการเรียนรู้ทางไกลของผู้เรียนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา

ระบวย่อย 3: รูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอนทางไกลขณะพบชั้นเรียน ตามเวลานัดหมาย “แผน มน.2544”

รูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอนทางไกลผ่านระบบการประชุมทางไกล ขณะพบชั้นเรียนทางไกลตามเวลานัดหมาย “แผน มน.2544” มีขั้นตอนดังนี้ (รูปที่ 5.7)

7.1 นำเสนอแผนนำรายการ

คำอธิบาย เนื่องจากกิจกรรมการเรียนการสอนทางไกล ในสถาบันอุดมศึกษาใช้สื่อหลักคือ ระบบการประชุมทางไกล ถ่ายทอดบทเรียนและสร้างปฏิสัมพันธ์ผ่านภาพและเสียงแบบทันทีทันใด คือแบบถ่ายทอดสด มีบทสนทนาระหว่างสอน ผู้เรียนทางไกลจะมาพบชั้นก่อนเวลาประมาณ 15-30 นาที เพื่อเตรียมความพร้อมของตนเอง ดังนั้น เพื่อให้ผู้เรียนมั่นใจว่าตนเองจะพบกลุ่มถูกต้อง และระหว่างรอจะเกิดความรู้สึกเป็นมิตรกับเพื่อนสมาชิก อีกทั้งระหว่างมีกิจกรรมช่างเทคนิคจะบันทึกวีดิทัศน์กิจกรรมการเรียนการสอนทางไกล เพื่อนำไปบริการผู้เรียนทางไกลที่ต้องการศึกษาเพิ่มเติม และนำไปตัดต่อเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของโฮมเพจรายวิชา บนเครือข่ายคอมพิวเตอร์ การนำเสนอแผนนำรายการจึงเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนและการผลิตสื่ออีกประการหนึ่งองค์ประกอบของแผนนำรายการ ประกอบด้วย รหัสรายวิชา ชื่อวิชา ชื่ออาจารย์ผู้สอน วันที่และเวลา

7.2 สร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้สอน ผู้เรียน และผู้ช่วยสอน

คำอธิบาย ผู้สอนทางไกลจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตนเอง ผู้เรียนทางไกลและผู้ช่วยสอนที่ประจำอยู่ ณ ห้องเรียนทางไกล เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความอบอุ่น ความไว้วางใจในผู้สอน และเป็นการให้เกียรติผู้ช่วยสอน ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของการทำงานเป็นทีม คือ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน การสร้างสัมพันธภาพสามารถปฏิบัติได้โดยกล่าวคำทักทายซึ่งกันและกัน สอบถามสภาพภูมิอากาศ เหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นต้น

7.3 ตกลงกติกา

คำอธิบาย การที่ผู้เรียนและผู้สอนอยู่ห่างกัน ขาดการพบปะแบบเผชิญหน้าระหว่างกันหรือมีน้อยมาก การตกลงกติกการเรียนการสอนแต่ละครั้งจะเป็นเครื่องมือช่วยให้เกิดแนวทางปฏิบัติ ผู้สอนทางไกลควรชี้แจงและขอความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนทางไกล ประกอบด้วยเกณฑ์ เงื่อนไขต่าง ๆ ของกิจกรรมหรืองานที่มอบหมาย โดยย้ำเรื่องความซื่อสัตย์ ลิขสิทธิ์ และมารยาทของการอ้างอิงข้อมูล

7.4 ทดสอบก่อนเรียน

คำอธิบาย การทดสอบก่อนเรียน เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนทราบความรู้ก่อนเรียนของตนเอง ผู้สอนทางไกลจำเป็นต้องมีการทดสอบก่อนเรียนทุกครั้งโดยใช้แบบทดสอบ แล้วกำหนดให้ผู้ช่วยสอนตรวจข้อคำถามนั้นเพื่อแจ้งผลให้ผู้เรียนทราบหลังจากการประเมินผลหลังเรียน และนำไปเปรียบเทียบผลเพื่อดูความแตกต่างก่อนเรียนและหลังเรียน การทดสอบก่อนเรียนทุกครั้งยังเป็นวิธีการกระตุ้นให้ผู้เรียน และผู้ช่วยสอนอีกด้วย

ในการส่งแบบทดสอบ และเฉลยให้ผู้ช่วยสอน ผู้สอนจะต้องดำเนินการจัดการล่วงหน้าอย่างน้อย 1 สัปดาห์ ทั้งนี้ผู้สอนจะต้องประสานงานกับผู้ช่วยสอนถึงลำดับขั้นและช่วงเวลาในการทดสอบให้ชัดเจน เพื่อป้องกันข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

7.5 กิจกรรมการเรียนการสอน

- 1) ทบทวนนำเข้าสู่บทเรียน
- 2) เสนอแนวคิดประจำบทหรือหน่วย
- 3) ทำกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การซักถามตามกรอบแนวคิด อภิปรายประเด็นการเรียนรู้กรณีศึกษา ฯลฯ
- 4) สรุปบทเรียน
- 5) ซักถามเพื่อความเข้าใจและนำไปใช้
- 6) มอบหมายงานเพื่อเตรียมการครั้งต่อไป

หมายเหตุ ระหว่างปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องมีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง โดยการเสริมแรง สังเกตพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนทางไกลผ่านจอภาพ และการโต้ตอบ

คำอธิบาย ลำดับขั้นของกิจกรรมการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา มีลักษณะเฉพาะ คือ ขั้นตอนการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ที่มอบหมายให้ผู้เรียนไปศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองล่วงหน้าจาก “กรอบแนวคิดของบทเรียน” ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถามที่ครอบคลุมเนื้อหาในหน่วยนั้น หากผู้เรียนศึกษาล่วงหน้าตามกติกาจะได้รับการเสริมสร้างแรงเป็นรางวัลของการมีส่วนร่วม และเมื่อมาพบกลุ่มตามเวลา เพื่อทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีรูปแบบการประมวลความรู้ แนวคิด การประยุกต์ความรู้มาอภิปราย วิเคราะห์ในกรณีศึกษา เกมการศึกษา ฯลฯ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่นำมาประยุกต์ใช้ได้ จึงเป็นการชี้แนะและกำหนดแนวทางการเรียนรู้ทางไกล และช่วยให้ผู้เรียนมีทิศทางการเรียนเบื้องต้น

จากการสัมภาษณ์ผู้เรียนถึงความคิดเห็นที่มีต่อ “กรอบแนวคิดของบทเรียน” ผู้เรียนระบุว่าช่วยให้เกิดแนวทางการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเป็นการเตรียมความพร้อมของตนเองในการมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน ก่อให้เกิดความภูมิใจในตนเองที่สามารถแสดงความคิดเห็น ได้ตอบ และได้

รับการยอมรับจากผู้สอน และเพื่อนสมาชิก ตลอดจนเป็นแนวทางให้ผู้เรียนไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ที่มีผู้เรียนสนใจ

7.6 ทดสอบหลังเรียน

7.7 ตรวจสอบแบบทดสอบหลังเรียนด้วยตนเอง

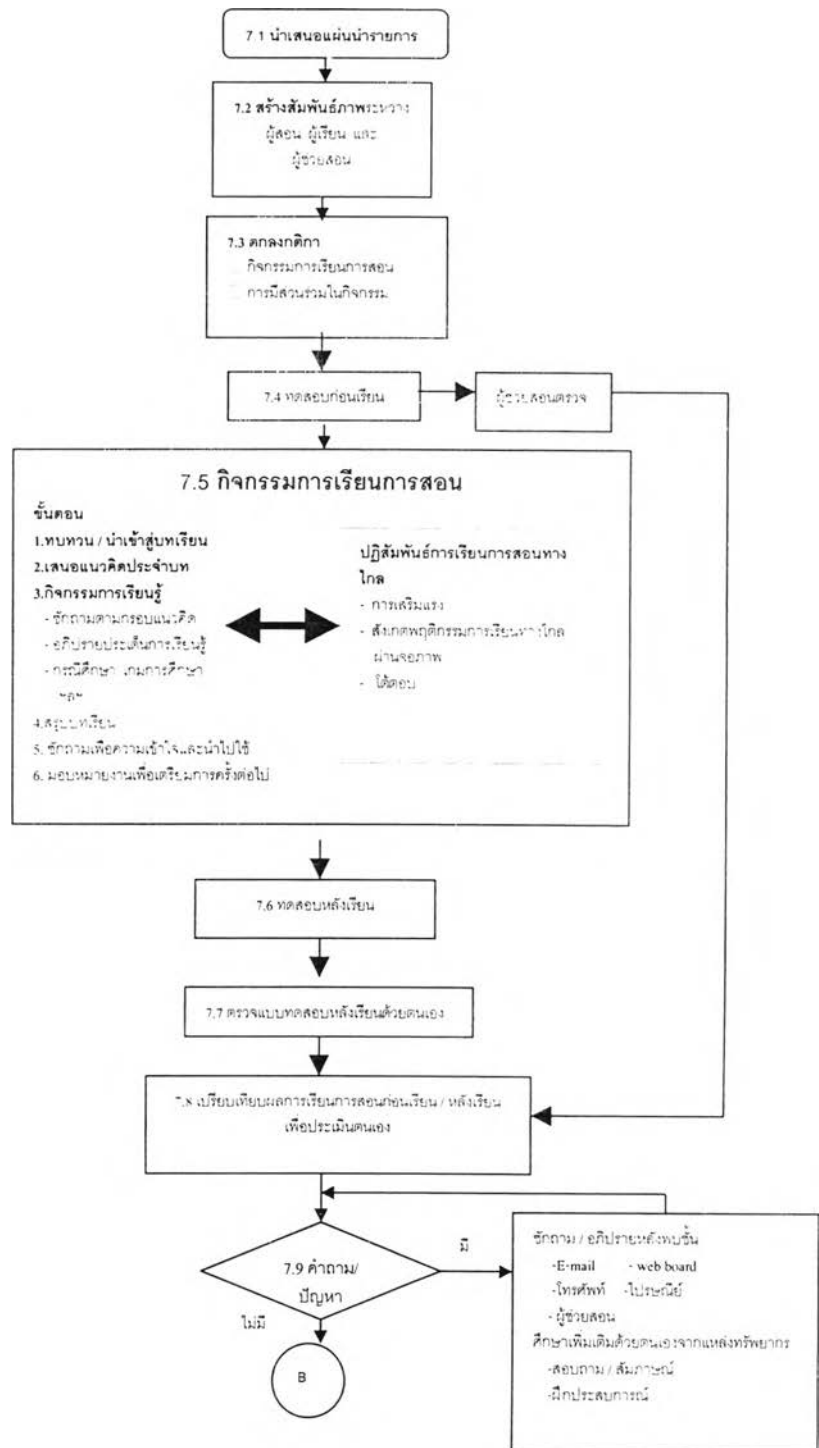
7.8 เปรียบเทียบผลการเรียนการสอนก่อนเรียนและหลังเรียนเพื่อประเมินตนเอง

คำอธิบาย การทดสอบหลังเรียนของผู้เรียนทางไกลเป็นเครื่องมือช่วยประเมินความรู้ของผู้เรียนว่ามีพัฒนาการขึ้นหรือไม่ แบบทดสอบที่ใช้จะต้องเป็นชุดเดียวกับแบบทดสอบก่อนเรียน จากนั้น กำหนดให้ผู้เรียนตรวจสอบแบบทดสอบหลังเรียนด้วยตนเอง โดยให้ผู้ช่วยสอนเป็นผู้เฉลยคำตอบ และแจกคะแนนสอบก่อนเรียนเพื่อเปรียบเทียบผล การกำหนดให้ผู้เรียนตรวจสอบแบบทดสอบหลังเรียนด้วยตนเองจะเป็นวิธีการทบทวนความรู้ และทราบข้อผิดพลาดของตนเองอีกวิธีหนึ่ง

ข้อเสนอแนะ อาจใช้แบบทดสอบด้วยตัวเองผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เพื่อลดขั้นตอนในขณะพบชั้น แต่การสร้างแบบทดสอบบนเครือข่ายและเก็บผลไว้เป็นกระบวนการที่ใช้เวลา และไม่ส่งเสริมให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์เหมือนชีวิตจริงระหว่างผู้เรียนทางไกล

7.9 ชักถามปัญหา

คำอธิบาย หลังจากพบชั้นเรียนตามเวลา หากผู้เรียนมีข้อคำถามหรือปัญหาที่ต้องการคำตอบ สามารถชักถาม อภิปรายร่วมกันหลังพบชั้นผ่านไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ กระดานข่าว โทรศัพท์ และผู้ช่วยสอน รวมถึงการศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเองจากแหล่งทรัพยากรเพื่อสอบถามสัมภาษณ์ และฝึกประสบการณ์

รูปที่ 5.7 รูปแบบระบบกิจกรรมการเรียนการสอนทางไกลขณะพบชั้นเรียนตามเวลานัดหมาย "แผน มน. 2544"

ตอนที่ 3

การนำไปใช้

การนำระบบการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา “แผน มน. 2544” ไปใช้ต้องมีเงื่อนไขการนำระบบไปใช้ วิธีการใช้ระบบ และการประเมินระบบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. เงื่อนไขการนำระบบการเรียนการสอนทางไกลไปใช้

1.1 เงื่อนไขการนำไปใช้

1) ระบบการเรียนการสอนทางไกลนี้ออกแบบเพื่อสถาบันอุดมศึกษาระบบปิด ที่จัดการเรียนการสอนทางไกลแบบมีปฏิสัมพันธ์ 2 ทาง สำหรับหลักสูตรระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า

2) องค์ประกอบหลักของระบบการเรียนการสอนทางไกลมี 8 องค์ประกอบ หากจะนำไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดควรกำหนดองค์ประกอบให้ครอบคลุมทั้ง 8 องค์ประกอบ

1.2 เงื่อนไขเชิงบริหาร

การนำระบบการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา “แผน มน.2544” ไปใช้ต้องได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการด้านบริหารและประกาศใช้อย่างเป็นทางการเพื่อเป็นแผนทางวิชาการสำหรับกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนทางไกลที่ยึดสื่อหลัก คือ ระบบการประชุมทางไกลโดยวีดิทัศน์ สิ่งพิมพ์ และเครือข่ายคอมพิวเตอร์

1.3 เงื่อนไขการใช้เทคโนโลยีการเรียนการสอนทางไกล

ระบบการเรียนการสอนทางไกลนี้ใช้เฉพาะสถาบันอุดมศึกษาที่ยึดสื่อหลัก คือ ระบบการประชุมทางไกลโดยวีดิทัศน์ สิ่งพิมพ์ และเครือข่ายคอมพิวเตอร์ แต่เนื่องจากเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในรูปแบบระบบจึงมีอายุการใช้งานในช่วง 5 – 10 ปี (พ.ศ. 2542 – 2552)

2. วิธีการนำระบบการเรียนการสอนทางไกลไปใช้

2.1 สถาบันอุดมศึกษา จำเป็นต้อง

1) ประชาสัมพันธ์หลักสูตร รูปแบบการเรียนการสอนทางไกล เทคโนโลยีการเรียนการสอนที่ใช้เพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้เรียนในการเลือกเรียนทางไกล

2) ร่างระเบียบการด้านการเงิน และภาระงานของผู้สอนให้ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติ สร้างขวัญและกำลังใจ

3) มีหน่วยผลิตสื่อการเรียนการสอน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน

4) เตรียมความพร้อมเมื่อเทคโนโลยีขัดข้อง เช่น เช่าเทคโนโลยี ขอความร่วมมือกับหน่วยงาน แจกผู้เรียนและผู้สอนอย่างรวดเร็ว

5) พัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง ตามรูปแบบที่สอดคล้องปัญหา ความต้องการ และความจำเป็น

2.2 ผู้สอน จำเป็นต้อง

- 1) วางแผนการนำเสนอโดยเขียนบทประกอบและฝึกซ้อมก่อนสอน
- 2) มีที่อยู่ของไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ และ โฮมเพจส่วนตัว
- 3) ฝึกใช้เทคโนโลยีเพื่อการนำเสนอให้เกิดความมั่นใจ
- 4) เตรียมการล่วงหน้าเพื่อแก้ปัญหาเมื่อเทคโนโลยีขัดข้อง

2.3 ผู้เรียน จำเป็นต้อง

- 1) วางแผนการเรียนและมีปฏิสัมพันธ์ผ่านเทคโนโลยี
- 2) มีที่อยู่ของไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์
- 3) เชื่อมมั่นในระบบการเรียนการสอนทางไกล

2.4 ทีมงาน จำเป็นต้อง

- 1) ประชุมเพื่อวางแผนและประเมินงานทุกเดือน
- 2) สามารถติดต่อได้ง่าย

3. การประเมินระบบการเรียนการสอนทางไกล

3.1 ด้านผลสัมฤทธิ์การเรียนการสอน

- 1) เกณฑ์การตัดเกรด
- 2) การทดสอบ การฝึกปฏิบัติ การเข้าร่วมกิจกรรม
- 3) การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

3.2 จำนวนผู้สำเร็จการศึกษา

- 1) สำเร็จการศึกษาตามระยะเวลาที่กำหนดในหลักสูตร
- 2) ความสนใจสมัครเรียนทางไกลของผู้เรียน
- 3) จำนวนผู้สำเร็จการศึกษามากกว่า 80%

3.3 มาตรฐานการศึกษา

- 1) การประกันคุณภาพทั้งภายในและภายนอก
- 2) ผู้เรียนมีความรู้ตามเกณฑ์หรือสูงกว่า
- 3) ตรวจสอบความรู้ตามที่กำหนดว่าผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานได้ และมีความรู้เช่นเดียวกับผู้เรียนในระบบ
- 4) การยอมรับของหน่วยงานและสังคม

3.4 ประสิทธิภาพเทคโนโลยีการเรียนการสอนทางไกล

- 1) ถ่ายทอดสารอย่างมีประสิทธิภาพตามความประสงค์ของผู้ส่งและผู้รับสาร
- 2) ใช้งานสะดวก ง่ายต่อการใช้งาน และสามารถเข้าถึงได้ง่าย
- 3) ใช้ประโยชน์ของเทคโนโลยีอย่างคุ้มค่า

3.5 พฤติกรรมการมีปฏิสัมพันธ์

- 1) ความพอใจของผู้เรียนในการมีส่วนร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน
- 2) การพบชั้นเรียนของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ
- 3) ความถี่ในการมีปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียน และ ผู้สอน คือ แบบประสานเวลาขณะพบชั้นทุก 20 นาที และกิจกรรมแบบไม่ประสานเวลาอย่างต่อเนื่อง